

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Profesionālā bakalaura studiju programma “Skolotājs”
ar kvalifikāciju “Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”

ZANE ROMANOVA

Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība skolēna lasītprasmes attīstības sekmēšanā

Bakalaura darbs

Darba vadītāja

Lektore

Mg.paed.

Rasma Purmale

Akadēmiskais amats

Akadēmiskais
/zinātniskais grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2018

Anotācija

Bakalaura darbs „Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība skolēna lasītprasmes attīstības sekmēšanā” izstrādāts Latvijas Universitātē Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē, profesionālā bakalaura studiju programmā “Skolotājs” laika posmā no 2016. gada līdz 2018.gadam.

Bakalaura darba hipotēze paredz, ka bērniem pilnveidosies jēgpilna lasītprasme, ja pedagogi un vecāki zinās jēgpilnas lasītprasmes apguves pamatnosacījumus, tos ievēros aktīvi sadarbojoties.

Hipotēze pierādīšanai vai noraidīšanai izvirzīts sekojošs darba mērķis - pētīt teorijā un praksē izglītības iestādes un ģimenes sadarbības iespējas bērna lasītprasmes sekmēšanai.

Darbs strukturēts 2 nodaļās. Bakalaura darba 1.nodaļā skaidrotas lasītprasmes apguves pieejas un priekšnosacījumi saistībā ar bērna raksturojumu. Kā arī no teorētiskā viedokļa izpētīti ģimenes un izglītības iestādes sadarbības modeļi, lai pilnveidotu bērna jēgpilno lasītprasmi.

Otrajā nodaļā veikts praktisks pētījums, kura laikā iegūti sākotnējie rezultāti par 21 bērnu lasītprasmes līmeni pēc izvirzītajiem kritērijiem, apzināti reāli ģimenes un izglītības iestādes sadarbības modeļi, veikti secinājumi un sniegti priekšlikumi, ko darīt, lai pilnveidotu bērnu lasītprasmi. Pēc tam veikts atkārtots pētījums, salīdzināti rezultāti un veikti secinājumi. Pētījumā laikā ar anketēšanas palīdzību noskaidrots vecāku viedoklis un izpratne par ģimenes un izglītības iestādes sadarbības nozīmīgumu, lai sekmētu bērna lasītprasmi.

Hipotēze tika pierādīta, jo labākus rezultātus uzrādīja tie bērni, kuru vecāki aktīvi iesaistījās bērna lasītprasmes veicināšanas procesā, uzklusēja pedagoga ieteikumus, pildīja ieteiktos uzdevumus, izrādīja interesi par bērna attīstību mācību procesa laikā. Turklāt izglītības iestādes piekrita secinājumam, ka ir vērtīgi izvēlēties tās sadarbības formas, kuras vecākiem šķiet pieņemamākas, un vairāk strādā individuāli ar vecākiem, jo tās sniedz labāku rezultātu.

Galvenie atslēgas vārdi – jēgpilna lasītprasme, lasītprasmes pieejas, vecāku un izglītības iestādes sadarbība.

Darba noslēgumā formulēti galvenie secinājumi un priekšlikumi.

Darbā veikto pētījumu rezultāti izklāstīti uz 54 lapām. Informācijas interpretācijai izmantotas 5 tabulas, 17 attēli un 5 pielikumi. Darba uzdevumu risināšanai izmantota teorētiskā un analītiskā literatūra, kopumā 32 avoti.

Annotation

Bachelor's paper 'Cooperation between the Family and Education Establishment in Promoting the Development of Pupil's Reading Skills' was worked out at the at the Faculty of Pedagogy, Psychology and Art of the University of Latvia in the Professional Bachelor Study Programme 'Teacher' in the period of time from 2016 until 2018.

The hypothesis of the Bachelor's paper provides that meaningful reading skills of the children will be developed if teachers and parents know the basic conditions for acquisition of meaningful reading comprehension and if they follow them actively cooperating.

The following objective of the work was set forth to prove or reject the hypothesis: to study in theory and practice the opportunities for cooperation between the educational establishment and the family to enhance the child's literacy.

The work is structured in 2 chapters. Chapter1 of the Bachelor's paper explains the approaches and backgrounds for reading literacy in relation to the characteristics of the child. And cooperation models of the family and educational establishment to improve the child's meaningful reading skills have been studied from a theoretical point of view.

In Chapter 2, a practical study has been carried out, during which initial results were obtained about 21 children's level of reading skills according to the criteria set, there have been identified real-life cooperation models of family and educational establishment, conclusions have been made and suggestions have been given on how to improve children's reading skills. Subsequently, there has been performed a repeated study, the results have been compared and conclusions have been made. During the study by the help of a questionnaire, the parents' opinion and their understanding of the importance of cooperation between the family and the educational institution in order to facilitate the child's reading skills were clarified.

The hypothesis was proven, because the children whose parents actively participated in the process of promoting the child's reading skills, took into consideration the teacher's recommendations, fulfilled the recommended tasks, expressed interest in the child's development during the study process showed the best results. In addition, educational establishments agreed to the conclusion that it is worth choosing the forms of cooperation that seem to be more acceptable for parents and work more individually with parents as they give better results.

Key words - meaningful reading skills, approaches to reading literacy, cooperation between parents and the educational establishment.

The paper concludes with the main conclusions and proposals.

The results of the research work are presented on 54 pages. For interpretation of the information there have been used 5 tables, 17 figures and 5 annexes. Theoretical and analytical literature was used to solve the tasks, in total 32 sources.

Saturs

Ievads.....	6
1. Teorētiskais pamatojums	8
1.1. Lasītprasmes apguves pieejas un lasītprasmes apguvi ietekmējošie pamatnosacījumi	8
1.2. Bērna personības raksturojums pētāmā temata aspektā.....	20
1.3. Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība vienotas pieejas izstrādē jēgpilnas lasītprasmes apguves procesā	27
2. Praktiskais pētījums.....	32
2.1. Praktiskā pētījuma izstrāde	32
2.2. Sākotnēji iegūto rezultātu analīze	34
2.3. Pedagoģiskā darbība lasītprasmes sekmēšanai	41
2.4. Iegūto rezultātu salīdzinošā analīze	44
Secinājumi	49
Priekšlikumi.....	51
Literatūras un avotu saraksts	53
Pielikumi.....	55

Ievads

Lasītprasmes aktualitāti nosaka tas, ka tā ir pamatā sekmīgai mācību norisei. Tā ir būtiska kompetence ikviena cilvēka dzīvē, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrībā, veidotu savu karjeru un spētu pilnveidoties visa mūža garumā.

2011. gadā Eiropas Komisijas veiktajā pētījumā „Lasītprasmes mācīšana Eiropā – konteksts, rīcībpolitika un prakse” secināts, ka apmēram piektdaļa piecpadsmit gadus vecu jauniešu Eiropā ir ar zemām lasītprasmēm.¹ Pētījums parāda arī to, ka Latvijā vāja lasītprasme ir 17,6% iepriekšminētā vecuma jauniešiem. Manuprāt, šāda statistika ir satraucoša. Tādēļ uzskatu, ka izvēlētā pētījuma tēma ir aktuāla.

Esmu pārliecināta, ka bērna veiksmīga attīstība ir atkarīga no vienlīdzīgas vecāku un izglītības iestādes sadarbības. Uz skolēna lasītprasmes attīstību iespaidu atstāj ne tikai izglītības satura prasības, pedagoga darbs, bet arī vecāku nesavtīga darba ieguldīšana bērna lasītprasmes veicināšanā. To vairāk vai mazāk sekmīgi ietekmē arī pašu vecāku lasīšanas kultūra, kā arī apkārtējie kairinātāji (internets, TV, mediji, izklaides iespējas utt.), kas savukārt var mazināt motivāciju apgūt lasītprasmi.

Visa pamats ir ģimenes ieinteresētība sava bērna attīstībā un tās vēlme sadarboties ar izglītības iestādi.

Pētījuma objekts – sadarbība.

Pētījuma priekšmets – bērna jēgpilna lasītprasme.

Pētījuma mērķis - pētīt teorijā un praksē izglītības iestādes un ģimenes sadarbības iespējas bērna lasītprasmes sekmēšanai.

Pētījuma hipotēze: bērniem pilnveidosies jēgpilna lasītprasme, ja pedagogi un vecāki zinās jēgpilnas lasītprasmes apguves pamatnosacījumus, tos ievēros aktīvi sadarbojoties.

Pētījuma uzdevumi:

1. pētīt un salīdzinoši analizēt teorētiskās atziņas par lasītprasmes apguves pieejām un pamatnosacījumiem;
2. analizēt bērna personību pētāmā temata aspektā;
3. pētīt un salīdzinoši analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par ģimenes un izglītības iestādes sadarbību jēgpilnas bērna lasītprasmes sekmēšanai;
4. izstrādāt praktisko pētījumu;

¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-846_lv.htm

5. analizēt sākotnējos un atkārtotā pētījuma rezultātus;
6. izstrādāt ieteikumus pedagogiem un vecākiem.

Teorētiskā pētījuma metode – teorētiskās literatūras analīze.

Praktiskā pētījuma metodes:

- ✓ anketēšana;
- ✓ novērojums,
- ✓ lasītprasmes pārbaude (testēšana);
- ✓ sarunas;
- ✓ pārrunas, intervija.

Pētījuma teorētiskā bāze tika izpētīta 2016.gadā, praktiskais pētījums tika veikts divos posmos - 2017.gada maijā un 2018.gada septembrī.

Pētījuma struktūra - ievads, divas daļas ar 7 apakšpunktiem, secinājumi, priekšlikumi literatūras saraksts un pielikums. Darbs sastāv no 54 lapām. Literatūras avotu sarakstā ir 32 avoti.

1. Teorētiskais pamatojums

1.1. Lasītprasmes apguves pieejas un lasītprasmes apguvi ietekmējošie pamatnosacījumi

A. Špona min A. Ādlera atziņu, ka bērna attīstībā nozīmīga ir pirmsskolas vecumā iegūtā pieredze, jo tā ietekmē cilvēku vēlākajos dzīves posmos (*Špona, 2006., 21*). Pieredze veidojas no prasmēm un iemaņām.

Prasme - māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam; darbības izpildes priekšnosacījums. Tā ir tāda zināšanu, darbības paņēmieni apguves pakāpe, kas ļauj apgūto izmantot mērķtiecīgā darbībā. Daļu prasmju cilvēks apgūst dabiskā pieredzes procesā (piem., prasmi staigāt), citas - apzināti vingrinoties pats vai speciālista vadībā (piem., datora lietošanas prasmi). Prasme veidojas daudzpusīgos, atkārtotos vingrinājumos un var pilnīgoties bezgalīgi (*Skujiņa, Beļickis, Blūma, Koķe, Blinkena, 2000, 134*).

Vārds “lasītprasme” ir saliktenis, kas sastāv no diviem vārdiem – darbības vārda “lasīt” un lietvārda “prasme”. Vārda “prasme” definīcija redzama augstāk, savukārt “**lasīt**” nozīmē - uztvert, saprast tekstu rakstu valodā; noteikt, saprast saturu, nozīmi pēc zīmēm, nosacītiem apzīmējumiem, attēliem u. tml.

Tātad **lasīšana** ir rakstu zīmju, teksta, simbolu, uztveršana, saprašana un izteikšana ar skaņām, vārdiem, teikumiem. Tā ir sarežģīta, uz sajūtām balstīta (sensoriskās) domāšanas prasme zīmju uztveršanai un to veidojošo jēdzienu artikulācijai skaļi vai klusi – prātā (*Skujiņa, Beļickis, Blūma, Koķe, Blinkena, 2000, 91*).

Lasītprasme ir indivīda spēja apjēgt rakstisku tekstu un reflektēt par to, izmantot izlasīto saturu personīgo mērķu sasniegšanā, zināšanu un iespēju attīstīšanai aktīvai līdzdalībai sabiedrības dzīvē (*Measuring student knowledge and skills. A new Framework for Assessment. OECD, 1999*).

Lasītprasme tiek skatīta kā visaptveroša spēja izprast, izmantot un pārdomāt rakstu valodas formas, lai iegūtu personīgo un sociālo piepildījumu. Perkins lasītprasmi apraksta kā “attiecības, ko cilvēks izveido ar rakstīto vārdu” (*Perkin, 1993*). Tā ir mērķtiecīga darbība, process, kas prasa piepūli un laiku pazīt un uztvert to, kas rakstīts uz papīra iespiestiem vai rakstītiem burtiem. Lasīšanai ir jāsākas ar motivāciju, jo tā nav iedzimta, bet iegūstama prasme, ko jāizkopj un jāattīsta (*Anspoka, 2008, 211*).

Lasītprasme ir viens no būtiskākajiem aspektiem bērna izglītošanās un attīstības procesā. Bērns piedzimst ar dabīgu vēlmi apgūt valodu, bet nereti vecāki un pedagogi saskaras ar neparedzētām grūtībām, jo lasīšana nav tikai burtu atpazīšana un salikšana kopā (*Auziņa, 2014*).

Personība ir pašregulācijā esoša sistēma, kas pati sevi nosaka, viņā jau piedzimstot ir sava kodola struktūra, savs ES, spēja ieklausīties savā iekšējā impulsa balsī (*Svence, 1999, 12*). Tas nozīmē, ka katram ir savs laiks, savs sensitīvais periods, kad uzsākt kādas darbības apguvi. Man patīk Auziņas citētās M.Montesori atziņas, ka pieaugušajam ir jāiet līdzī bērnā, nevis jāvelk bērns sev līdzī. Tas nozīmē, ka mums pieaugušajiem jābūt pacietīgiem, jāizprot bērna vecumposma jeb atbilstošais sensitīvais periods.

Laika posmu līdz 3 gadu vecumam parasti raksturo kā bērna aktivitātes sensitīvo periodu, kad bērns visu grib darīt pats. Šis periods ir saistīts ar vajadzību attīstīt savus dotumus un visas maņas. Būtiski atcerēties, ka nosacīti līdz 3 gadu vecumam bērnam dominē emocionālā, uzskatāmi darbīgā domāšana un tad līdz 5 gadu vecumam uzskatāmi tēlainā domāšana. Tāpat svarīgi neaizmirst par bērna domāšanas egocentrisko raksturu, jo 3-5(6) gadu vecumam bērnam ir svarīgs sociālais statuss, apziņa, ko viņš spēj un var. Būtiska ir citu atzinība par viņa paveikto, pēc kuras bērns izjūt gandarījumu darot un lepnum par paveikto (*Purmale, 2005, 13,14*).

Pozitīvas bērna reakcijas, kuras rada pieaugušā atzinība par viņa darbību, rīcību, ir galvenais nosacījums bērna pašapziņas attīstībai (*Lieģeniece, 1992, 109*).

Lasītprasmes sensitīvais periods bērniem pēc M.Montesori pētījumiem ir 4,5-5,5 gadi, kas tiek pamatots ar bērna daudzveidīgajām sociālajām vajadzībām: komunicēt ar vienaudžiem, gūt atzinību, cieņu, pašam apgūt daudzveidīgas prasmes un izzināt. Šajā vecumā ir izteikta vajadzība pēc iniciatīvas. Par vienu no vadošajām darbībām kļūst sižetu lomā rotaļas, bet, lai tās varētu apgūt un variēt pats, bērnam svarīgi ir apgūt lasītprasmi (*Purmale, 2005, 13,14*).

Sensitīvie periodi un primārās vajadzības jēgpilnas lasītprasmes apguves sekmēšanā tiek iedalīti sekojoši:

- ✓ **2,5 - 4 g.** - fiziskās attīstības periods – izpilda kustības ar lielu precizitāti, attīstīts līdzsvars, acs un rokas kustību koordinācija, izturība;
- ✓ **1-2-6 g.** - maneru apguve (saskarsme, galda kultūra u.c.);
- ✓ **3-4 g.**- svešvalodu apguve (dzirdes uztveres, runas aparāta attīstība);
- ✓ **4 g.** - sociālais nozīmīgums, atzinības, pašcieņas, pašaktualitātes sensitīvie periodi;
- ✓ **3,5 - 4,5 (5,5) g.** - rakstīt un lasītprasmi apguve veselumā;

- ✓ **6-7 g.** - emocionālā kontakta vajadzība ar pieaugušajiem – sāk veidot savu dzīves koncepciju.

Kad izpaužas „*intelektuālais ES*”, primārās vajadzības nozīmē, ka bērnam ir būtiski PAŠAM darīt, pētīt, pārveidot, eksperimentēt, izdomāt, realizēt, kļūdīties utt.; valodas apguve (klausīšanās, stāstīšana, rakstīšana, lasīšana); likumsakarību izprašana-spriestspējas attīstība; radošās domāšanas attīstība.

Personības attīstībai un tās veiksmīgai dzīves darbībai nepieciešams:

- ✓ bērna dotumu (maņu, domāšanas, mācīšanās stila utt.) izpratne un respektēšana; darboties kopā ar pieaugušo (0 – 3 g.; 6-7 g.);
- ✓ droša, ekoloģiska, radoša, daudzveidīga vide, kuru var pārveidot, pētīt utt.;
- ✓ kvalitatīva, zinātniska, bērna jēgpilnai dzīvesdarbībai atbilstoša, bet nepārsātināta informācija.

„*Emocionālā ES*” aktivizēšanās posmā personības attīstībai un tās veiksmīgai dzīves darbībai nepieciešams:

- ✓ gūt pozitīvās emocijas (0 – 3g.) – redzot citu emocijas – smaids, glāsti, pieskārieni u.c. ;
- ✓ pazīt emocijas;
- ✓ paust emocijas atbilstoši ārējam kairinājumam;
- ✓ adekvāti paust emocijas (iemācīties paust negatīvās emocijas neaizkarot citus);
- ✓ prast paust emocijas radošajā darbībā (iejusties tēlā).

Laika periodā no piedzimšanas līdz 4 gadu vecumam “*fiziskā ES*” primārās vajadzības ir elpot, ēst, gulēt, izjust pieskārienus, glāstus, attīstīt maņas, pamatkustības, veiklību un smadzeņu potenciālu. Personības attīstībai un tās veiksmīgai dzīves darbībai nepieciešams iepazīt savu ķermeni, iemīlēt, vingrināt un attīstīt to. Būtiska ir kustību aktivitāte un māka savu ķermeni izmantot. Šajā periodā apgūst kultūrhigieniskās iemaņas un iemācās rūpēties par savu veselību.

“*Sociālais Es*” – sensitīvais periods ir no dzimšanas līdz 3 gadiem un no 5-11 gadu vecumam. Primārās vajadzības:

- ✓ Es identitāte - fiziskā, vārda, ģimenes, vienaudžu grupas, dzimuma utt. piederības identifikācija;
- ✓ gūt atzinību sev un savai darbībai; pozitīvas izjūtas attieksmē pret sevi; sociālā autonomija (fiziskā un psihiskā brīvība); iegūt cieņu un pašcieņu;
- ✓ saskarsmes (komunikācijas) un sadarbības prasmju apguve.

Savukārt personības attīstībai un tās veiksmīgai dzīves darbībai nepieciešams:

- ✓ iegūt drošību un uzticēšanos (0 – 1 g.);
- ✓ iegūt sociālo nozīmīgumu darbojoties (1 – 3 g.);
- ✓ iegūt sociālās prasmes sadarbojoties un
- ✓ darbojoties (0 – 3 g., 3 – 5 g.);

“*Garīgais ES*” primāri nozīmē:

- ✓ pozitīvu attieksmi pret sevi, citiem, lietām;
- ✓ ētisko vērtību (bijība, labestīgums, darbīgums, gudrība, skaistums, optimisms) apguve;
- ✓ tikumiskās rīcības un morālo normu izpratne un apguve (iekšējā un ārējā disciplinētība, griba).

Personības attīstībai un tās veiksmīgai dzīves darbībai nepieciešama tikumiska dzīves telpa (vide), iespēja redzēt, izjust pieaugušo paraugu – praktiskā rīcībā, tikumiskās rīcības apguve savā praktiskā darbībā.

Pirmā izpratne par to, kas ir lasīšana, veidojas jau agrā bērnībā, no tā brīža, kad bērns klausās, kad viņam lasa priekšā, kad kopīgi pārrunā izlasīto, dalās pārdzīvojumos, apskata grāmatas ilustrācijas, prāto, kas būs grāmatas nākamajā nodaļā. Viņam pašam rodas vēlēšanās uzzināt, par ko tur rakstīts, rodas pamatota vēlēšanās iemācīties lasīt. Lasīšana un rakstīšana sākas kā jēgpilna rotaļa, kas pamazām pāriet uz patstāvīgu lasīšanu un rakstīšanu (*Auziņa, 2014*).

Mazam bērnam ir novērojama vēlme pašam atdarināt lasīšanu – paņemot grāmatu, kuru iepriekš ir lasījis pieaugušais, bērns atstāsta iepriekš dzirdēto vai arī pēc grāmatā esošajām ilustrācijām veido savu tekstu. Valoda veidojas dabiskā ceļā, bet lasīšanas prasmju attīstībai jāvelta vairāk uzmanības.

Vienlaicīgi lasīšana ir arī nepārvērtējams līdzeklis cilvēka kā personības attīstībā. Lasīšana ir sarežģīts process. Tajā notiek cilvēka domāšanas, uzmanības, iztēles, atmiņas u.c. psihisko procesu attīstīšana, vārdu nozīmju uztveršana, jēdzieniskās saiknes saskatīšana, sapratne un izpratne, lasītā analītisks vērtējums. Lasītā teksta iedarbība uz lasītāju paplašina vai pat izmaina priekšstatus par apkārtējo pasauli (*Anspoka, 2008, 209*).

Lasītprasme tiek apgūta ilgstošā vingrināšanās procesā.

Lasītprasmes apgūvē tiek izmantotas divas pieejas (sk.1.attēls).

1.attēls. Lasītprasmes apguves pieejas

Analītiski sintezējošo metodi tradicionāli izdala sekojošs posmos:

- 1) analītiskais;
- 2) analītiski sintezējošais;
- 3) sintezējošais.

Analītiskais posms izšķir divas pakāpes. 1.pakāpe - skaņu un burtu apgūšana. To veicina skaņu pareiza izruna un auditīvā diferencēšana, izveidojušies priekšstati par fonēmu kā mazāko valodas skaņu vienību, kā arī labi attīstīta redzes uztvere. Lasīšanas vienība šajā pakāpē ir burts. 2.pakāpe - zilbju lasīšana. Burti secīgi tiek atveidoti ar to skaņām un apvienoti zilbēs. Šo procesu būtiski ietekmē pareiza skaņu izruna un diferenciacija, prasme analizēt un sintezēt zilbes sastāvdaļas un spēja precīzi izdalīt fonēmas. Liela nozīmē zilbju lasīšanā ir labi attīstītai redzes uztverei. Lasīšanas vienība šajā pakāpē ir zilbe.

Analītiski sintezējošais posms. Lasītprasmes apgūvē notiek pāreja no analītiskajiem lasīšanas paņēmieniem uz sintezējošiem. Vienkārši vārdi tiek lasīti, saliedējot zilbes vārdā, bet sarežģītāki - tiek lasīti pa zilbēm. Zilbju sintēze notiek vieglāk par vārda sintēzi teikumā un teikuma sintēzi loģiskā tekstā, jo lasītā izpratne ir vārda līmenī. Lasīšanas vienības šajā posmā ir zilbes un vārdi.

Sintezējošais posms. Lasīšanas tehnika nesagādā grūtības un lasīts tiek pa vārdiem vai vārdu grupām. Kaut gan lasīts tiek tekoši, novēro grūtības ar teikumu sintezēšanu vienotā tekstā un lasītā izpratni. Lasīšanas vienība šajā posmā ir vārdi un vārdu grupas.¹

Sākot apgūt lasīšanu bērns aktualizē jauno – apgūst burtus, zilbes, tad apjēdz jauniegūtās

¹ www.alirana.lv/valoda/lasitprasme

zināšanas un visbeidzot refleksē jeb lieto iemācīto prasmi.

R.Purmale retoriski jautā – vai mācoties lasīt ar analītiski sintezējošo metodi, vienmēr un visiem bērniem veidojas izpratne par to, ko viņi ir izlasījuši?

Viennozīmīgi, ka šai metodei (analītiski sintezējošai) ir savas priekšrocības, tomēr tai ir arī trūkumi:

- 1) bieži izlasītajiem vārdiem, bērns nezina jēgu, bet izlasītajam ir nepieciešamas iegūt nozīmi;
- 2) katrs vārds rada noteiktas asociācijas, emocijas un rīcību;
- 3) ja bērns nezina vārda nozīmi, tad ir jāuzticas pieaugušajam, kurš to skaidro, atkarībā no savas dzīves pieredzes, sociālās un kultūrvides, kurā dzīvo;
- 4) tā neveicina bērna aktivitāti, darbīgumu, kas ir būtisks bērna attīstībā;
- 5) metode ir balstīta uz redzes atmiņu, kas visiem nav attīstīta;
- 6) saburtojot vārdus, katru burtu redz atsevišķi, un rodas neizpratne kāpēc pēkšņi tiek nosaukts noteikts vārds;
- 7) jaunas un nepilnīgas informācijas gadījumā, smadzenes izvirza hipotēzes, tāpēc sabalsojot, iespējams nosaukt pilnīgi citus vārdus;
- 8) šo metodi balsta uz pieaugušā priekšstatiem par pareizu lasītprasmes apguvi jeb uz savu pieredzi, kas nav pamatota;
- 9) netiek ņemta vērā bērna personība veselumā (domāšanas likumsakarības, vajadzības, intereses, sensitīvie periodi utt.) (Purmale, 2005,11,12)

Savukārt, mainoties izglītības paradigmai, lielāka uzmanība tika pievērsta bērnam kā vērtībai, kā individualitātei, personībai, kuri katrai ir sava pieeja, tai skaitā lasītprasmes apgūvē. Tātad šo procesu analizē kopumā jeb tiek apskatīta otra lasītprasmes metode – holistiskā jeb veseluma pieeja.

Holistika – virziens, teorija, kas uzsver fiziskā un garīgā vienotību. Saskaņā ar šiem uzskatiem indivīds ir nedalāms un darbojas kā veselums. Holistiskā pieeja vienmēr paredz saglabāt veselumu, vienotības veidošanu kā īpašu darbību, piemēram, personas kā veseluma attīstību, zināšanu un prasmju kompleksu veidošanu un vērtēšanu, tās mākslīgi neatdalot vienu no otras.

Holistiskā pieeja lasītprasmes apgūvē nozīmē, ka vispirms māca no veselā uz daļām, nevis otrādi. (Lieģeniece, Nazarova, 1999, 55) Tātad, nevis sākot no burta un nonākt līdz vārdam, bet pedagogs māca lasīt kontekstā.

Veseluma pieejā valodas apguvē un lasītprasmē salīdzinājumā ar skaņu mācīšanas pieeju mazāka uzmanība tiek pievērsta likumiem un atkārtšanai, bet vairāk teksta jēgai. Tas nozīmē, ka uzsvars tiek likts uz lasītā nozīmi un lietotā vārdu krājuma saistību ar audzēkņu dzīves pieredzi un pārdzīvojumiem (*Lieģeniece, Nazarova, 1999, 68*).

1.tabulā atspoguļoti lasītprasmes apguves mērķi un to skaidrojums, ņemot vērā atziņas par bērnu veselumā, viņa attīstības nosacījumiem, mērķiem, interesēm un pētījumiem par valodu un rakstu valodas apguves likumsakarībām.

1.tabula. Holistiskās pieejas lasītprasmes apguves mērķi (pēc *Purmales, 2005,13*)

Lasītprasmes apguves mērķi	Skaidrojums
Vajadzībai apgūt lasītprasmi jābūt dabiski nepieciešamai.	<i>Vēlmei apgūt lasītprasmi jāizriet no bērna interesēm, vajadzībām. Procesam jārada bauda, prieks.</i>
Jāievēro bērna sensitīvais periods.	<i>Tiek ievērots bērna mācīšanās temps, ritms utt.</i>
Iemācās lasīt ar jēgu.	<i>Izprot lasīto, iesaistot visas maņas, kas dotu iespēju veidot pilnīgu tēlu par katru vārdu.</i>
Prot radoši darboties ar vārdu.	<i>Sacer, raksta stāstiņus, dzejo.</i>
Prasmi lasīt var izmantot citu jaunu prasmju veidošanā.	<i>Piemēram, rakstīšana.</i>
Atbildības un pastāvības veidošana.	<i>Izjūt lepnumu par apgūto, jūt atbildību to apgūt.</i>
Izteikta pašmācīšanās.	<i>Pašdarbība, paškontrolē, pašakvalitāte.</i>
Celt pašapziņu.	
Bērns veidojas par personību.	<i>Radošs, domājošs, pastāvīgs.</i>

R. Purmale secina, ka veseluma pieeja bērna lasītprasmes apguvē ir:

- 1) bērna personības kā unikālas individualitātes izpratne un sapratne veselumā;
- 2) bērna personības attīstības izpratne;
- 3) bērna maņu nozīmīguma izpratne ārējās pasaules uztverē;
- 4) katra individuālo vajadzību un interešu nodrošināšana;
- 5) daudzveidīgo notikumu mijiedarbības nodrošināšana;
- 6) rakstīt – lasīt prasmes kā veseluma nodrošināšana;

7) kvalitatīva vide, dzīves telpa (*Purmale, 2005, 15*).

Pedagogi, kuri strādā pēc veseluma metodes, apzinās, ka bērns sākot mācīties lasīt un rakstīt, iziet cauri tādām pašām periodam kā tad, kad viņš mācījās runāt – jāļauj bērnam izjust brīvība izteikt sevi un pielaist kļūdas (*Lieģeniece, Nazarova, 1999, 57*).

Lasītmācības procesā īpaša nozīme ir skolotāja valodai un runai. Tai jābūt precīzai, skaidrai, valodas kultūras normām atbilstošai, jo pamatnosacījumus normālai bērna intelektuālai un emocionālai attīstībai veido apkārtnē dzirdama bagāta, daudznozīmīga, skanīga, nepiesārņota valoda un runa (*Anspoka, 2008, 186*).

Veseluma metode dod iespēju apgūt lasīšanu skaļi, pusbalsī vai klusi, orientēties tekstā un lasīt izlases veidā vai lomās, lasīt prognozējot (tekstu lasa ar izlaistiem burtiem, vārdiem aizsedzot teksta daļu u.c.), pasvītrojot, izrakstot u.c., apgūt arī lasīšanas tehniku: lasīšanas ātrumu un izteiksmīgumu. Būtiski apzināties, ka lasītā ātrums un izteiksmīgums cieši saistīts ar lasītā izpratni (*Anspoka, 2008, 180*).

Veseluma pieeja iedrošina bērnus dekodēt katru vārdu lielākā kontekstā (*Lieģeniece, Nazarova, 1999, 68*). Tādējādi bērni lasīšanu uztver kā interesantu un radošu procesu, un mazāk baidās kļūdīties.

Uzskatu, ka kopveseluma pieeja bērna lasītprasmes apgūvē ir jēgpilna. Līdz ar to jēgpilna lasītprasme rodas tad, ja lasītājs tekstu spēj izprast, analizēt, novērtēt, veidot savu attieksmi pret uzzināto un ja tas ir bērna vecumam un interesēm piemērots. Lasītmācības laikā stimulē skolēna lasīšanai ir jēgpilnu, interesantu stāstu, dziesmu tekstu utt. izvēle. Šie teksti tiek piedāvāti „lielgrāmatās”, skolotājs lasa priekšā, bet pārējie ar acīm seko līdzī lasītajam (*Anspoka, 2008, 183*).

Tātad jēgpilna lasītprasme ir:

- ✓ bērnam saprotams teksts;
- ✓ teksts atbilst vecumposmam;
- ✓ bērna interesēm un spējām atbilstoši izvēlēts teksts;
- ✓ atbilstoša vide;
- ✓ iespēja apgūstot burtus un vārdus, radīt asociācijas.

J.A.Students apgalvo, ka ja interese būs dzīva un spēcīga, cilvēks gūs panākumus visos tajos darbos, ko pildīt viņš jūtas aicināts. Pirmais noteikums uzmanības audzināšanā ir intereses modināšana uz to, kas cilvēka individualitātei tuvāks: ja būs interese, būs arī uzmanība (*Students, 1998, 151, 152*). To var attiecināt arī uz lasītprasmes apgūvi – galvenais radīt interesi.

Penaks darbā “Kā romāns” raksta, ka darbības vārds “lasīt” necieš pavēles izteiksmi. Tāpat kā vēl daži citi darbības vārdi: mīlēt...sapņot...Viņš apgalvo, ka ikviena lasīšana vispirms ir prieks, lai cik aizturēts; un jau savā būtībā lasīšanas prieks ir alkīmiķa prieks - kaut kas tāds, ko neapdraud nekādi vizuālie tēli, pat ne televīzijā, pat ne ikdienišķo sīkumu gūzmā piedzīvotie (*Penaks, 1999, 15*).

Lasīt mācīšanās pieprasa virkni prasmju, no kurām daudzas tiek uzskatītas par pamata prasmēm pirms lasīt apguves (piemēram, burtu pazīšana, segmentācija, sapludināšana zilbēs, fonemātiskā uztvere, grafēmu - fonēmu attiecības un vārdu pazīšanas prasmes - vārdu paraugu pazīšanas un vizuālā atmiņa), dažas veidojas kā lasīšanas rezultāts (*Auziņa, 2014*).

R. Šteiners uzskata, ka daudz vieglāk sākt lasītprasmī apgūt būtu pēc septītā dzīves gada. Viņaprāt, šajā laikā smadzenes pāriet citā funkcionālā fāzē, jo tad ir noslēgts ne vien augšanas process, bet lielā mērā arī asociatīvo centru strukturālā izbūve (*Šteiners, 2000, 152*).

Savukārt Vigotskis, mēģinādams izskaidrot, kāpēc bērni, kuri tikko uzsākuši mācīties skolā, spēj tekoši runāt, tomēr nespēj tekoši lasīt un rakstīt, izteicis domu, ka šai parādībai ir divi iemesli:

- 1) rakstiskās valodas abstraktās īpašības, fakts, ka **vārdu nozīme nav acīm redzama**;
- 2) bērniem nav skaidrs lasīšanas un rakstīšanas lietderīgums, tāpēc viņiem ir vāja motivācija mācīties lasīt (*Vigotskis, 2002, 86*).

Tomēr piecu vai sešu gadu vecumā bērns var sākt mācīties lasīt. Protams, viņš ar šādu nodarbi ir jāieinteresē, lai lasīšana būtu jēgpilna. Lasītprasmes apguvei jābūt cieši saistītai ar bērna personības attīstību veselumā. Šajā vecumā bērns turpina izzināt pasauli.

Septiņu vai astoņu gadu vecumā bērns labprāt lasa pats. Ja viņa lasītprasme ir laba, tad viņš ar prieku to demonstrē citiem – lasa priekšā. Teksts, ko lasīt parasti nav garš, jo bērns šajā vecumā ir aktīvs un viņa ikdienā notiek daudz kā jauna un interesanta, kam arī ir vēlams atlicināt laiku.

Z. Anspoka darbā “Latviešu valodas didaktika 1.-4.klasei” raksta, ka pats svarīgākais darbs, kas attiecas uz ābece mācību, ir skolēna lasīt un rakstīt prasmes apguve. Pirms skolēns sāk mācīties lasīt un rakstīt, svarīga ir pietiekami labi attīstīta klausīšanās un runāšanas prasme. Līdz ar to jau pirmsskolā jāparedz tādi uzdevumi, kas motivē klausīties un stāstīt par dzirdēto, redzēto un izjusto. Lai bērns spētu izteikt savas domas viņam ir jābūt ar pietiekamu vārdu krājumu, runā jāskan dažādām intonācijām, jābūt prasmei veidot loģisku stāstījumu Tāpat bērni

tiek mācīti apzināti saklausīt skaņas apkārtējā pasaulē, atrast līdzības skanošas skaņas, vingrināties nosaukt vārdus, kuros saklausāma noteikta skaņa (*Anspoka, 2008, 173*).

Z. Anspoka apraksta 3 teorijas kā apgūt lasītprasmi:

- 1) dekodēšana – lasītprasme jeb kā autore lieto - ābece mācība, kad lasītmācības laikā valodu izmanto sākot ar mazākajām vienībām (burts, skaņa, zilbe);
- 2) lingvistiskā – lasītmācībā svarīga lasītā izpratne;
- 3) kopveseluma – šo teoriju apskatīju jau iepriekš (*Anspoka, 2008, 176*).

Tā kā bērns nepārtraukti attīstās, tad Ptičkina min, ka lasot skatiens tiek vērsts uz teksta grafiskajiem elementiem, t.i., uz burtu apvienojumiem, vārdiem, frāzēm vai vēl lielākām vienībām. Grafiskie elementi ar savu formu, lielumu, krāsu rada impulsus galvas smadzeņu redzes centrā. Smadzenēs redzes priekšstatu impulsi tiek atšifrēti un salīdzināti ar tiem burtu vai to savienojumu redzes tēliem, ko glabā atmiņa. Redzes tēlu atšifrēšanas laikā tie pārvēršas skaņās, veselu vārdu un frāžu skanējumos. Šāds mehānisms raksturīgs gan skaļajai, gan klusajai lasīšanai. Tikko redzes impulss nonāk galvas smadzenēs, no tām tiek tālāk raidīts signāls uz runas kustību un dzirdes centriem, kas arī sāk darboties. Rezultātā tiek izlasīta noteikta teksta vienība atkarībā no cilvēka lasīšanas lauka apjoma (*Ptičkina, 1997, 6*).

Lasīšana ir māka, kuru vienmēr var pilnveidot, reizēm pat mūža garumā. Un to jāveicina atbilstošā vidē.

Izglītībai kvalitatīvi jāmaina cilvēks kā personība, tādēļ liela nozīme ir mācīšanas un mācīšanās videi, kurā skolēns atrodas. Vide ir kā starpnieks, kā līdzeklis, kā izglītojošas ietekmes instruments. Piemērota vide var radīt stimulus izaugsmei. Vide veicina vai kavē tādu īpašību izkopšanu kā prāta atvērtība, atbildība, mēra sajūta, radošums, pašizpaušme utt.

Ikviens bērns piedzimst ar radošām spējām, taču mūsu pienākums ir nodrošināt klimatu, kas sniegtu atbalstu bērna radošajiem pūliņiem. Radošu klimatu nodrošina saskarsme, un saskarsme gandrīz nekad nav neitrāla (*Fišers, 2005, 52, 54*). Es viennozīmīgi gribu apgalvot, ka lasītmācīšanās ir radošs process.

Jēdzienu vide var attiecināt gan uz apkārtni kopumā, gan uz kādu noteiktu tās aspektu. **Vide** ir visi nosacījumi un faktori, kas ietekmē organismu vai pat kādu organisma sistēmu tās dzīves vai pastāvēšanas laikā. Šo jēdzienu veido daudzi komponenti:

- 1) dabiskā vide – dzīva vai nedzīva daba, kas eksistē neatkarīgi no cilvēka;
- 2) cilvēka veidotā vide – sastāv no cilvēka vadītiem tehniskiem un dabas elementiem;

- 3) cilvēka veidotā dzīves vide – dabiskā vide, kas pārveidota cilvēka vajadzību nodrošināšanai un nevar pastāvēt bez cilvēka darbības;
- 4) tehnogēnā vide – materiālās vērtības un to radīšanas līdzekļi un tehnoloģijas;
- 5) sociālās vide – attiecības starp cilvēkiem un viņu veidotajām materiālajām un garīgajām vērtībām;
- 6) kultūrvēsturiskā vide – sabiedrības vai atsevišķu indivīdu radītas vērtības;
- 7) iekšējā vide – cilvēka mentālās, emocionālās, personīgās, garīgās, fiziskās vērtības un materiālais stāvoklis (*Zvirbule, 2004, 10*).

A.Zvirbule savā darbā min A. Šponas redzējumu, ka audzināšana, iedzimtība un vide ir paši nozīmīgākie cilvēka attīstību noteicošie faktori. Katrā vecumposmā veidojas savas īpašas attiecības ar mikrovidi – ģimeni, klasi, mācību grupu, darba kolektīvu, mezovidi – skolu, darba vietu, konkrēto reģionālo dzīvesvietu un makrovidi – valsti un sabiedrību kopumā (*Zvirbule, 2004, 15*).

Vide, kurā sākotnēji bērns apgūst valodu un lasītprasmi ir ģimene. To neizvēlas, tādēļ katram bērnam sadzīves un sociālās kultūrvides apstākļi ir atšķirīgi.

Ģimenes saskarsme – ģimenes locekļu mijiedarbībā, saziņā uz savstarpējās attiecībām balstīta garīgā saskare, iekšējā saikne – ir ikdienas bērnu audzināšanas un citu ģimenes locekļu pilnveidošanās un izaugsme dabiskā vide, kura nodrošina eksistenci un saskarsmi starp indivīdiem, ietekmē to pastāvēšanu un attīstību (*Zvirbule, 2004, 24*).

Liela loma bērna audzināšanā ir pozitīvai saskarsmei ar pieaugušo – emocionāls kontakts, vecāku uzmanība, atzinība un ieinteresētība.

Lasītmācībā svarīga ir uz savstarpēju cieņu un demokrātiskiem principiem balstīta mācību vide (*Anspoka, 2008, 185*).

Savstarpējā cieņa izpaužas arī skolotāja profesionalitātē. No tās ir atkarīgs skolēna mācīšanās temps, sasniegumi un izprastas un novērtētas neveiksmes (*Anspoka, 2008, 405*).

Bērnam ir jājūtas pietiekami droši, lai viņš varētu izmēģināt ko jaunu, juzdamies brīvs to darīt. Nozīme ir visam, ko pieaugušais pasaka. Teiktais vai nu palīdz radīt gaisotni, vai droši dalīties domās un prātojumos, vai arī saposta radošo klimatu. Ir būtiski kā kaut ko pasaka, lai nesagrautu bērna pašpārliecību. Pret bērnu jāizturas ar augstprātīgu izpratni, cenšoties neuzsvērt viņa kļūdas, bet paslavēt par pūlēm (*Fišers, 2005, 54 - 55*).

Cilvēks pilnvērtīgi var attīstīties tikai sociālajā vide, pārņemt apkārtējās sociālās vides pieredzi, tiek apgūtas zināšanas, attieksmes, prasmes, veidojas vērtību orientācijas uzvedības, bērns apgūst sociālās lomas.

Nozīmīgākie priekšnosacījumi veiksmīgām mācībām, skolēnu saskarsmes kultūras un vērtīborientācijas attīstībai ir mācību videi, kas skolēnam ļauj sajūst un noticēt tam, ka viņš pats var izdarīt daudz, labvēlīga un optimistiska gaisotne stundās, kas rada drošības un aizsargātības izjūtu un sniedz iespējas katram bez bažām mēģināt, kļūdīties, mācīties no savām un citu kļūdām. Labvēlīgu vidi bērnam veido: pozitīvs emocionāls atbalsts; darbošanās prieks, no stresa brīva gaisotne, stundās izmantojamo materiālu daudzveidība, skolēna izvēles iespējas.¹

Noteiktā izglītības iestādē ir vienota vide, kurā nonāk dažādi bērni.

Apskatot izglītības iestādes vidi vadās no diviem kritērijiem – tās mikroklimate un fiziskā vide. Par mikroklimate liecina tādi faktori kā piederības apziņa un lepnums, vienlīdzība un taisnīgums, labvēlīga gaisotne, uzvedība un disciplīna. Savukārt fiziskā vide nozīmē telpas un apkārtējo vidi.

Bērniem draudzīgu izglītības iestādi raksturo:

- 1) individuāla pieeja bērnu vajadzībām;
- 2) piemērotas telpas un inventārs;
- 3) labvēlīga, atbalstoša un uz savstarpējo sapratni balstīta psihosociālā vide;
- 4) pieredzes apmaiņas starp izglītības iestādēm;
- 5) vecāku un bērnu informētība par mācību procesu un skolas dzīvi;
- 6) komunikabls, profesionāls, bērnu tiesību respektējošs personāls;
- 7) plašs ārpusstundu aktivitāšu loks;
- 8) veselīga dzīvesveida veicināšana.²

Analizējot šīs nodaļas tēmu esmu nonākusi pie secinājuma, ka lasītprasmes apguvei izmantotās pieejas ir kardināli atšķirīgas, un, manuprāt, bērnam draudzīgāk un humānāk ir izvēlēties izmantot holistisko jeb veseluma pieeju, jo tā veido bērnam priekšstatu par vārdiem, valdu, lasīšanu kopumā. Izmantojot holistisko pieeju ir lielāka garantija, ka lasītprasmes apguve sagādās prieku bērnam un viņš to vēlēties apgūt un pilnveidot.

Jēgpilna valodas apguve veselumā nozīmē, ka vispirms ir priekšmets, lieta, dabas objekts, utt., tad tā izpēte un tikai tad seko vārds.

¹ <http://www.lvg.lv/upload/Konference/materiali/2006.pdf>

² <http://www.lvg.lv/section/top/vide-skola-radosuma-pamats/209/>

Tā pat, izanalizējot autoru viedokļus, esmu pārliecināta, ka bērns var sākt mācīties lasīt jau 5 gadu vecumā un ļoti būtiski šo sensiīvo periodu pieaugušajam nepalaist garām, uztvert un palīdzēt bērnam attīstīt dabisko vēlmi mācīties lasīt. Būtiskākais to darīt jēgpilni, jo tāda lasītprasmes apguve sniegs prieku par jauniegūto prasmi.

Ikvienas prasmes attīstīšanā būtiska ir vide, kurā bērns atrodas. Sākot apgūt lasītprasmi sākotnēji tā ir ģimene, tad pirmsskolas izglītības iestādes, tad skola. Vide katrā vietā ir atšķirīga - tāda, kādu to izveidojuši apkārtējie ietekmējošie faktori, bet visām būtisks ir tās, lai tā būt balstīta uz savstarpējo cieņu, izpratni un ļautu radoši attīstīties bērnam.

1.2. Bērna personības raksturojums pētāmā temata aspektā

Lasītprasmes apguvi ietekmē iepriekšējā nodaļā apskatītie sensitīvie periodi, kur katrā no tiem atšķirīgi tiek uztvertas un diferencētas skaņas. Būtiski attīstās maņas līdz 3 gadu vecumam, kad parādās izteiktas gribas izpausmes. Pilnveidojas saskarsmes spējas un sadarbība ar vienaudžiem.

Cilvēka attīstība ir kvalitatīvs process, kas saistīts ar organisma strukturālām pārmaiņām – ķermeņa šūnu specializēšanos un jaunu šūnu grupu un audu veidošanos. Attīstība norisinās visu dzīvi (*Špona, 2006, 20*). Organisma strukturālās pārmaiņas nozīmē ne tikai atsevišķu orgānu nobriešanu, bet arī smadzeņu attīstīšanos. Attīstība ir nepārtraukts process visa mūža garumā. Augšana un attīstība ir savstarpēji saistīta. Līdz ar to tas ir saistīts ar vēlmi apgūt lasītprasmi un sākot mācīties lasīt ar katru brīdi tā attīstās jaunā kvalitātē. Personību veidojošo struktūra attēlota 2.attēlā.

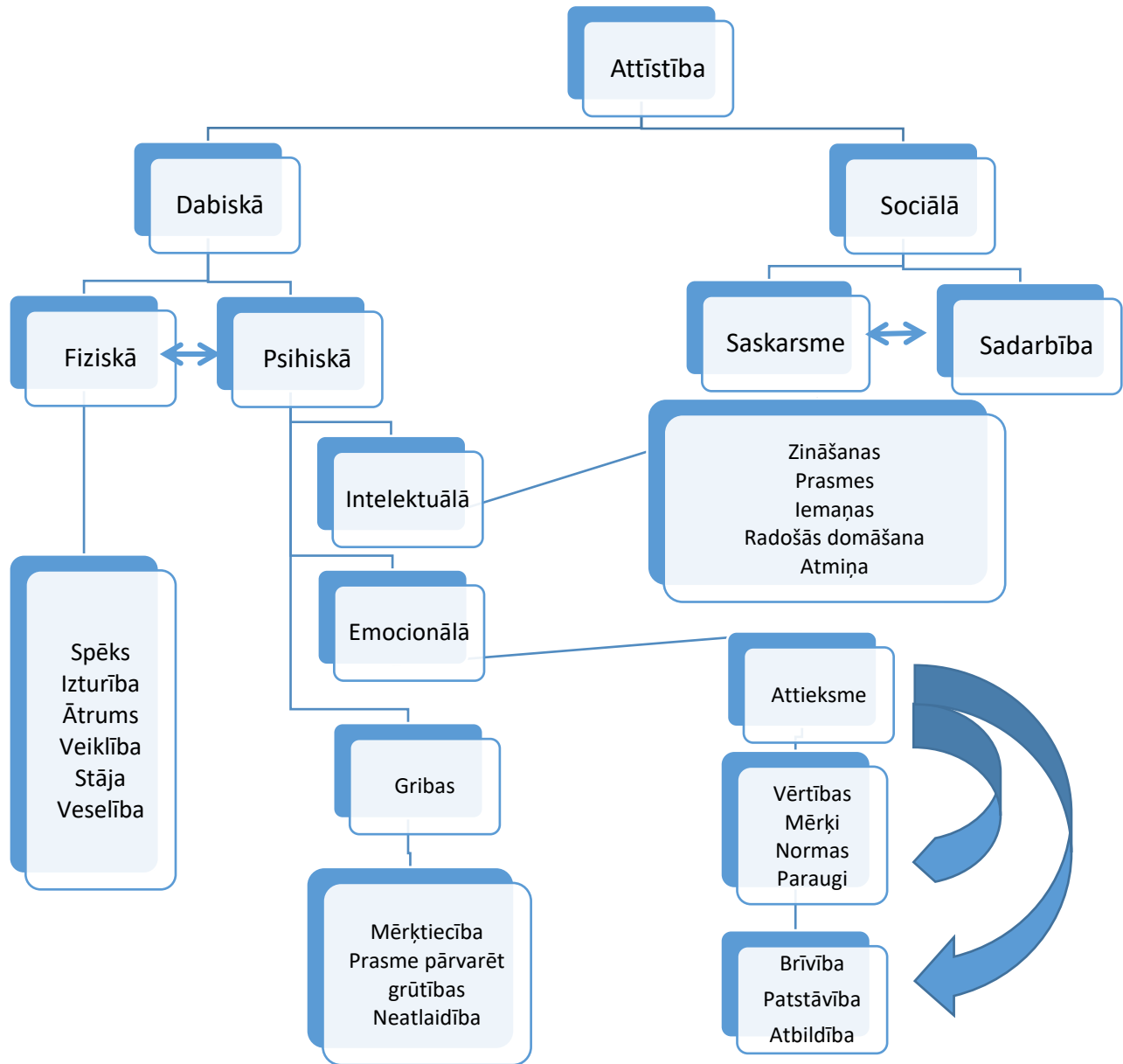
Fiziskā attīstība sākas ar embrionālo stadiju un ietver organisma fizioloģiskās, sensorās un kustību funkcijas. Dzīves agrīnajā periodā motorā un anatomiskā attīstība virzās galvas – mugurkaula virzienā. Satveršanas kustības rodas apmēram 4.-5.menešu vecumā. Tomēr sīkmotorikas apguve vispilnīgāk notiek ap 3.-5.dzīves gadu.

Redzes asums un binokulārās redzes optimums tiek sasniegts 6-7 gadu vecumā.

Pusaudžu gadi nozīmīgi ar anatomiskās izmaiņām vispār (*Špona, 2006., 22.lpp.*).

Intelektuālā attīstība no dzimšanas brīža līdz 2 gadu vecumam paredz, ka bērns:

1. Redz sevi kā no apkārtējiem objektiem atšķirīgu būtni;
2. Meklē stimulus gaismās un skaņās ap sevi;
3. Cenšas paildzināt interesantu pieredzi;
4. Iepazīst lietas, ar tām darbojoties.

2.attēls. Cilvēka attīstība (Špona, 2006., 21.lpp.)

No 2 līdz 4 gadu vecumam notiek simboliskās domāšanas attīstība, kas ļauj iztēloties objektus un parādības ar domas tēlu palīdzību. Šajā fāzē bērni:

1. Ir uzkrītoši centrēti uz sevi un bieži nespēj iejusties citu situācijās;
2. Spēj sagrupēt priekšmetus pēc atsevišķas, uzkrītošas pazīmes;
3. Nespēj aptvert, ka priekšmeti, kuri ir līdzīgi vienā ziņā, var atšķirties citā;
4. Spēj savākt priekšmetus atbilstoši vienam kritērijam, arī tādām, kurš ir mainīgs.

Lai veidotos jēgpilna lasītprasmes apguve, jāizmanto veseluma pieeja, kad bērnam tiek piedāvātas nodarbības, kurās viņš var izmantot visus savus maņu orgānus – redzi, tausti, ožu un dzirdi. Piemēram, mācoties par pavasara ziediem, to apskatīt bildēs, kurām ir arī redzami uzraksti, zīmēt pašiem un darbu parakstīt un mēģināt uzrakstīt arī darba nosaukumu, iet ārā apskatīt dabā ziedus, kad tie plaukst, kad zied, kad vīst. Tādējādi lasītprasme iegūst jēgu un bērnam saistībā ar konkrēto vārdu rodas pašam savas emocijas un izpratne par to.

No 4 – 7 gadiem valoda kļūst aizvien nozīmīgāka. Atkarībā no pieaugušā (vecāka vai pedagoga) līdzdalības bērna dzīvē bērns jau var būt sekmīgi apguvis lasītprasmi.

7 - 11 gadu vecu bērni kļūst spējīgi veikt dažādas loģiskas operācijas, bet ar konkrētiem priekšmetiem. Viņi vairs nekoncentrē uzmanību uz spilgti uztveramām pazīmēm un spēj domās izsekot problēmām neatkarīgi no to uztveramības dimensijām (*Špona, 2006., 28.lpp.*). Līdz ar to arī bērns spēj izvēlēties arī pats sevi saistošu grāmatu un pamatot kādēļ viņam tā ir interesanta.

A.Špona min Ļ.Vigotska atziņu, ka izziņas attīstībā liela loma ir bērna sociālajai videi. Sociālā un kultūrvide nosaka to, kādi ir bērna stimuli un kā par tiem tiek gādāts. Es piekrītu tam, ka pieaugušais ir atbildīgs par bērna attīstību, jo viņš ir radījis vidi, kurā bērns piedzimst un attīstās.

Pēc Ē. Ēriksona tiek izdalīti 8 dzīves posmi, kas ietekmē arī dzīves *emocionālo attīstību*. Tā kā es savā darbā apskatu bērnus vecumā līdz 11 gadiem, tad apskatīšu pirmās 4 stadijas. Pirmā no tām atbilst 1. dzīves gadam, kad jaundzimušais ir pilnībā atkarīgs no ierobežotas sociālās vides – ģimenes un galvenais no mātes. Šajā posmā tiek likts pamats personības pašizjūtai un dzīvotspējīgumam. Otrais dzīves periods atbilst 2.-3 dzīves gadam, kad attīstās fiziskās aktivitātes, kuras bērns mācās kontrolēt. Ja bērnam ļauj veikt patstāvīgi to, kas ir viņa spēkos, nesteidzina, nekritizē, tad rodas izjūta, ka viņš pārvalda savas kustības un apkārtni. Pieaug lepnums, prieks un pašcieņa. Trešā stadija – 4.-5.gadu vecums. Šajā laikā bērns iekļaujas darbībās, modelējot dzīves situācijas, nostiprinās iniciatīva. Un visbeidzot ceturta stadija pēc Ēriksona ir 6.-12.gadi, kad bērnam parādās interese par lietu uzbūvi, kā tās apgūt un pielāgot, kā mācīties un veikt darbu (*Lieģeniece, 1999, 24, 25*).

Lasītprasmes apgūvē ļoti būtiska nozīme ir arī *gribas attīstībai*. Griba izpaužas tad, kad rodas grūtības mērķa sasniegšanā: ārējie šķēršļi – laiks, telpa, cilvēku pretdarbība, lietu fiziskās īpašības u.c, un iekšējie šķēršļi – attieksmes, nostādnes, slimība, nogurums.

Gribas attīstība saistīta ar:

- 1) motivāciju;

- 2) noturīgu pārliedību;
- 3) spēju sasprindzināt gribu īpašās darbības situācijās (*Špona, 2006, 35*).

Ikviena cilvēka darbība prasa gribas piepūli. Būtiska nozīme ir arī pašaudzināšanai, kuras mērķis ir sevis attīstības pilnveidošana. Gribas attīstība ir cilvēka paša iedarbība uz sevi (*Špona, Čamane, 2009, 124*).

Audzīšanas procesā cilvēka un sociālās vides mijiedarbībā īpatnējais ir tas, ka katram cilvēkam pret vienu sociālo faktu vai parādību veidojas dažāda uztvere, atšķirīgs vērtējums un rezultātā atšķirīga attieksme. Tādēļ attīstības un vides mijiedarbībā vienmēr attīstīsies cilvēku spējas kā prasmes darīt un pilnveidosies pieredze, bet svarīgākie mijiedarbības raksturlielumi ir vērtīborientācija, mērķtiecība un emocionālā stabilitāte (*Špona, 2006, 39*).

Personības attīstību katrā vecumposmā ietekmē vairāki faktori, kurus esmu centusies atspoguļot 2.tabulā. Tabulā analizēju tos vecumposmus, kuriem ir tieša vai netieša ietekme uz lasītprasmes apguvi:

1. zīdains (no dzimšanas līdz 1 gada vecumam);
2. agrīnā bērnība (1-3 gadi);
3. pirmsskola (3-7 gadi);
4. jaunākais skolas vecums (7-11 gadi).

Tabulu esmu veidojusi, pamatojoties uz G.Svences attīstības psiholoģijas atziņām. Tajā attēlotas izmaiņas domāšanā, atmiņā, vadošajās darbībās, uztverē, uzvedībā un psihe jaunveidojumos.

Pēc 2.tabulā dotā raksturojuma spriežu, ka izvēlētā studiju darba tēma ir apskatāma sākot no 3 gadiem līdz jaunākajam skolas vecumposmam ieskaitot, jo zīdains un agrīnās bērnības vecumposms tikai netieši ietekmē lasītprasmes apguvi, bet pusaudža un jauniešu vecumā šai prasmei jau jābūt attīstītai pilnībā.

No dzimšanas līdz viena gada vecumam atmiņa ir īsa, kura neprasa gribas piepūli. Mācīšanās atcerēties, iegaumēt, atmiņā atjaunot un reproducēt ir netieši saistīta ar veiksmīgu lasītprasmes apguvi nākotnē. Šajā gadā bērns uztver un iegaumē.

Agrīnās bērnības posmā pamatā runai attīstās arī domāšana. Bērns sāk sarunāties, veidojas runa, apgūst priekšmeta formas, krāsas, svaru, izmēru. Aktīvi interesējas par visu. Uztver, iegaumē un izprot labāk to informāciju, kuru iegūst caur sajūtām. Apgūst vārda pamatnozīmes. Sākumā bērns labāk reaģē nevis uz vārda nozīmi, bet uz situāciju, ar ko šis vārds asociējas. 3

gadu vecumā bērns ir apguvis apmēram 1500 vārdus. Šajā laika posmā turpina attīstīties uztvere, atmiņa un domāšana, kas ir pamatā runai.

2.tabula. Vecumposmu raksturojums (pēc Svences, 1999)

Vecumposms Psihiskie procesi	Pirmsskola, 3-7 gadi	Jaunākais skolas vecums, 7-11 gadi
Atmiņa	Tīšā atmiņa. Ir izteiktāka pazīšana. Tēlainās atmiņas attīstība. Kustību atmiņas attīstība. Tekstu iegaumē pēc ritma, emocionālās ekspresijas, ne satura.	Pieaug atmiņu apjoms. Attīstās mehāniskā atmiņa. Viss, kas ir emocionāli saistošs, paliek atmiņā vairāk.
Domāšana	Uzdod jautājumus <i>Kāpēc?</i> . Attīstās uzskatāmi konkrētā, tēlainā, verbāli loģiskā domāšana. Simbolu, jēdzienu apguve. Attīstīta pazīšana nevis reproducēšana.	Domāšana ir loģiska. Dominē arī konkrēti uzskatāmā un tēlainā domāšana. Apgūst abstraktos jēdzienus. Runa kļūst par pašregulācijas līdzekli.
Vadošā darbība	Lomu un sižeta rotaļas. Apgūst sociālo lomu sabiedrībā.	Mācības, mācību darbības, spēles un rotaļas, saskarsme, sporta nodarbības, darbs.
Uztvere	Bērns vēro, uztver iespaidus. Attīstās arī laika, redzes uztvere. Jāpilnveido krāsu, telpas uztvere. Veido lietu kopsakarības.	Atkarīga no individuālās pieredzes. Telpas uztvere cieši saistīta ar dzīves pieredzi.
Uzmanība	Uzmanību var piesaistīt uz 8-12 min. Uzlabojas dzirdes, redzes, taustes koordinācijas. Uz kādu objektu koncentrēties ilgāk, ja tas izraisīs pozitīvas emocijas.	Tīšas uzmanības organizēšana, tomēr bērna uzmanības apjoms ir neliels.
Psihes jaunveidojums	Vajadzība pēc sociāli nozīmīgi vērtētas darbības. Attīstās tendence salīdzināt	Psihisko procesu pašregulācija, tīšie procesi, darbības, iekšējā plāna

	sevi ar citiem. Sabiedriskums. Konflikts starp <i>gribu</i> un <i>vajag</i> .	izveide. Pašvērtējuma, <i>Es</i> koncepcijas izveidošanās, gribas procesu attīstība.
--	---	--

Pirmsskolas vecumposms jau iezīmējas ar to, ka izteikti attīstīta ir tīšā atmiņa, kas nozīmē atkārtošānu, asociāciju veidošanu un grupēšanu pēc noteiktām pazīmēm. Attīstās tēlainā atmiņa. Tekstu bērns labāk iegaumē pēc ritma, emocionālās ekspresijas, ne satura. Uzmanību var piesaistīt uz 8-12 min, ilgāk tikai gadījumā, ka tas izraisīs pozitīvas emocijas. Uzlabojas dzirdes, redzes, taustes koordinācijas. Šajā laikā vārdu krājums pieaug no 3000 – 4000 vārdiem.

Jaunākais skolas vecums raksturīgs ar atmiņas apjoma pieaugumu. Šajā posmā attīstās mehāniskā atmiņa. Viss, kas ir emocionāli saistošs, paliek atmiņā vairāk. Domāšana ir loģiska. Dominē arī konkrēti uzskatāmā un tēlainā domāšana. Apgūst abstraktos jēdzienus. Runa kļūst par pašregulācijas līdzekli. Bērna uzmanības apjoms vēl aizvien ir neliels.

Vēlme uzzināt ir bērniņas norma, kas piemīt gandrīz visiem bērniem. Tā ir gan normāla zinātkāre un bērniņā darbojas kā spēcīgs stimulš attīstībai, gan reizēm kā neapzināts kompensācijas mehānisms. Līdz bērns kļūst vecāks, jo vairāk viņš vēlas aktīvi iesaistīties mūsu dzīvē un savā izpratnes līmenī darīt to pašu, ko mēs (*Vecgrāve 1996, 47*).

Katra ģimene ir unikāla, jo iekļauj dažādas iekšējas un ārējas saiknes, katra ģimenes locekļa individuālās īpatnības, kultūrvides un sociāli ekonomiskā līmeņa, tradīciju, stereotipu un citas atšķirības. Katrai ģimenei ir sava vēsture, ideoloģija un mīti. Tas viss kopā neļauj ģimeni unificē, ātri un viegli izprast, tāpēc nav un nevar būt vienotas pieejas visām ģimenēm (*Karpova, 2006, 50*).

Galvenā ģimenes vērtība ir savstarpējās attiecības. Ja bērnam ar vecākiem ar labas un veselīgas attiecības, tad viennozīmīgi, ka bērns attīstīsies atbilstoši noteiktajām vecumposma īpatnībām. Protams, ka ikvienā situācijā var būt izņēmumi, piemēram, bērns ar speciālām vajadzībām, nelabvēlīga vai nepilna ģimene, vai citi faktori. Tas viss ietekmē arī bērna lasītprasmes apguvi. EK veiktais pētījums¹ arī norāda, ka tieši nelabvēlīgas ģimenes bieži vien ir par pamatu zemai lasītprasmei, jo bērna attīstība noteikti nav primārais. Sākotnējais pamats, lai lasītu, veidojas vecāku un citu aprūpētāju sarunās ar bērnu: radot lasīšanas uzvedības modeļus, piemēram, regulāra avīžu lasīšana, to laikā lūdzot bērnam atrast no nosaukt dažādus burtus avīžu virsrakstos (*Geidzs, Berliners, 1998, 118*). Geidzs un Berliners uzskata, ka sākotnējā lasīšanas prasmju apguves temps un kvalitāte ir ļoti atkarīga no tā, kādu vecāku un citu cilvēku uzmanību bērns saņem savā sociālajā vidē.

¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-846_lv.htm

Bērnam priekšā jāsāk lasīt jau agrā bērnībā (jau no dzimšanas) un to jādara bieži. Tieši agrīnais vecums ir nozīmīgs vai lasīšana bērnam būs svarīga visa mūža garumā. Vecāks veido bērna vārdu krājumu ar viņu sarunājoties, jautājot, lasot priekšā, dziedot utt. Tā kā bērniem vecāki ir liela autoritāte, kuriem viņi vēlas līdzināties, tad vecākam ir jāstāsta, cik ļoti viņam patīk lasīt, ka lasīšanas laiks kopā ar bērnu ir dienas labākā daļa. Ja bērns lūdz lasīt priekšā vienu un to pašu grāmatu vairākas reizes, nevajag atteikt. Izlasīto noteikti nepieciešams pārrunāt (*Reading Rockets*).

Tātad ļoti liela nozīme bērna lasītprasmes attīstībā ir tieši vecākiem, viņu ieguldītajam laikam un darbam šajā procesā. No tā ir atkarīgs, cik veiksmīga būs bērna lasītprasmes apguve turpmāk.

Vecākiem ir izvēle, kādā vecumā bērnu sākt vest uz pirmsskolas izglītības iestādi. Latvijā visbiežāk tas notiek 2-3 gadu vecumā, kad ir notikusi "Es" apziņas attīstība un izveidojusies runa, apgūti uzvedības noteikumi, kā arī ir apgūta prasme rotaļāties ar vienaudžiem. Pirmsskolas pedagogi, manuprāt, sniedz nenovērtējumu ieguldījumam bērna attīstībā, jo ar viņu tiek strādāts nepārtraukti, sistemātiski un mērķtiecīgi, atbilstoši izstrādātajai izglītības programmai.

Obligātās pirmsskolas apmācības (5-6 gadi) posmā tiek uzsākta lasītprasmes apguve – bērnus iepazīstina ar burtiem, skaņām, zilbēm.

Ir bērni, kuri uzsākot mācības 1.klasē jau prot tekoši lasīt. Tomēr ir arī tādi, kuriem šī prasme nav tik labi attīstīta. Tas ir atkarīgs no katra individuālajā spējām un tā, cik daudz pie šīs prasmes attīstīšanas strādāts noteiktajā sensitīvajā periodā. Uzskatu, ka 1.klasē skolotājam ir jāpievērš pastiprināta uzmanība tam, cik attīstīta ir bērna lasītprasme, un ja tai, viņaprāt, būtu jāvelta vairāk uzmanības, tad par to ir jārunā ar vecākiem, kā arī ja nepieciešams ar skolas atbalsta personālu, piemēram, logopēdu, psihologu vai citu.

Lasītprasmes apguves problēmas var veidoties dažādu iemeslu dēļ:

- Dažkārt skolēns nespēj iegaumēt atsevišķus burtus, īpaši tos, kas grafiski ir līdzīgi. (p, b, d, T, L, P B, F, E, m, n) un attiecināt tos uz noteiktu skaņu. Cēlonis tam var būt nenoturīga redzes atmiņa vai, piemēram, kreilība.
- Skolēns nepietiekami precīzi atšķir atsevišķa skaņas (īsos, garos patskaņus vai balsīgos, nebalsīgos līdzskaņus). Tam par iemeslu var būt fonemātiskās dzirdes traucējumi, neuzmanība, vārda neizpratne, mazā vārdu krājuma dēļ u.c.
- Lasot tekstu skolēns neizlasa vārdus līdz galam, nepareizi izlasa galotnes, izmaina vārdus, cenšas to minēt pēc pirmā burta vai zilbes (*Anspoka, 2008, 390*).

Skolotāji, izmantojot savu pieredzi un apgūstot jaunākās metodes, strādā, lai, piemēram, fonemātiskās dzirdes traucējumi tiktu mazināti, lai bērns ieklausītos. Parasti ar šādiem bērniem strādā individuāli vai mazā grupās, un pierādīts, ka tieši pēdējais variants sniedz vislabāko rezultātu. Protams, ka viss ir atkarīgs no skolotāja, no viņa entuziasma un aizrautības (*Adam, 2000, 19-25*).

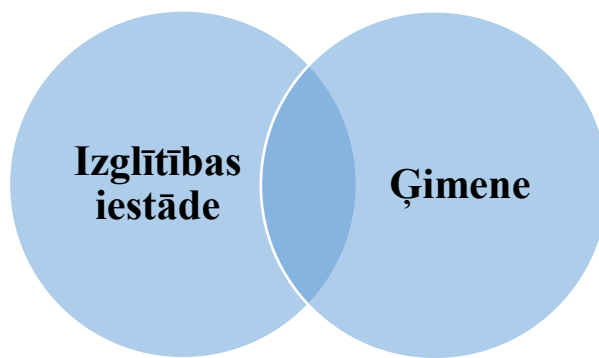
Analizējot bērna personību, esmu nonākusi pie secinājuma, ka būtiski ir izprast katra vecumposma īpatnības, ar ko tās saistās, kam pieaugušajam konkrētajā brīdī jāpievērš pastiprināta uzmanība, lai palīdzētu bērnam pilnveidoties. Augšana un bērna attīstība ietekmē arī lasītprasmes mācīšanos, kuras apgūvē ļoti būtiska loma ir gribai, pašmācīšanai un pašaudzināšanai.

1.3. Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība vienotas pieejas izstrādē jēgpilnas lasītprasmes apguves procesā

I.Žogla uzsver, ka vissarežģītākais humānās pedagoģijas pamats ir palīdzēt skolēnam iemācīties mācīties (*Žogla, 2001., 214*).

Izcili, ja ģimene vēlas un pati nāk ar iniciatīvu pie pedagoga izstrādāt vienotu pieeju bērna jēgpilnas lasītprasmes attīstīšanai. Šādi, strādājot komandā, viennozīmīgi, iespējams panākt labāku rezultātu. Lasītprasmi var apgūt regulāru vingrinājumu procesā. Tas ir, piemēram, ik dienu lasot noteiktu laiku, vai mēģinot atrast/ atpazīt burtus, vārdus laikrakstā, mēģinot rakstīti savu vārdu – redzot to un iegaumējot vārds netiks saburtots, bet izlasīts, jo tam būs sava jēga.

Izglītības iestādei un ģimenei viennozīmīgi ir jāsadarbjas visos izglītības posmos. Tas veicina pilnvērtīgu bērna attīstību. Katrai no iesaistītajām pusēm jāapzinās, cik daudz var iesaistīties, lai nepārkāptu viens otra kompetences robežas. 3.attēlā esmu atspoguļojusi izglītības iestādes un ģimenes sadarbību. Ja tā ir vienmērīga, kā redzams attēlā (tumšākā daļa), tad rezultāts neizpaliks un neradīsies nevajadzīgi konflikti izglītības iestādes un vecāku starpā.

3.attēls. Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība

Skolotājs, sadarbībā ar vecākiem var izmantot dažādas sadarbības formas:

- ✓ individuālās – rakstiska, telefoniska, elektroniska sazināšanās; atbildes uz jautājumiem, vecāku uzaicinājums uz skolu, individuālās konsultācijas; mājas apmeklējums; pārrunas ar vecākiem;
- ✓ grupālās – klases vecāku sapulces; grupu konsultācijas;
- ✓ frontālās – vecāku kopsapulces; ģimeņu vakari; svētki skolā; pārgājieni, ekskursijas; sporta pasākumi; kultūras pasākumu kopīgi apmeklējumi; pedagoģiskās izglītības pasākumi u.c. (Braše, 2010, 22)

3.tabula atspoguļo skolas un ģimenes sadarbības galvenos ieguvumus.

3.tabula. Skolas un ģimenes sadarbība (Braše, 2010, 23)

Skolēna guvums	Skolotāja guvums	Ģimenes guvums
Sadarbības sniedz drošības izjūtu.	Kopīgi ar vecākiem var risināt dažādas ar bērna uzvedību un attīstību saistītas problēmas.	Vecāki gūst izpratni par skolēna attīstību.
Nostiprinās apziņa, ka vecākiem nav vienaldzīgas bērna skolas gaitas.	Pedagogs spēj izvēlēties efektīvākas sadarbības stratēģijas.	Spēj ieviest efektīvākas audzināšanas metodes.
Paaugstinās pašapziņa.	Ir iespēja labāk izprast ģimenes uzskatus par skolēna attīstību.	Ir iespējams efektīvi reaģēt uz skolēna problēmām.
Veidojas augstāki dzīves mērķi.	Paaugstinās skolotāja pašapziņa.	Paaugstinās vecāku pašapziņa.
Veidojas pozitīva attieksme pret skolu, skolotāju.	Paaugstinās skolotāja autoritāte.	Paaugstinās vecāku autoritāte.
Ir augstāk mācību sasniegumi.		
Retāki mācību disciplīnas pārkāpumi.		

Vecākus visvairāk interesē sava bērna attīstība un skolas iespējas bērna attīstības veicināšanā. Tā pēc arī ģimenes un skolas sadarbības motīvi pamatos vienmēr saistās ar bērna izaugsmes veidošanu. Kā L.Braše uzsver, tad pedagogam ir jāatceras, ka jebkura tikšanās ar

vecākiem ir ļoti būtiska sadarbības veidošanā, tāpēc vienmēr jāatrod laiks jēgpilnai sarunai ar vecākiem (*Braše, 2010, 26*).

Ģimenei ir vairāki iemesli sadarbībai ar skolu:

1. vēlme izzināt/uzzināt jaunāko;
2. bērna izziņas intereses veicināšana (vecāks piedalās materiāli tehniskās bāzes sagādāšanā, atbalsta bērna došanās ekskursijās utt.);
3. saiknes stiprināšana ar savu bērnu;
4. nepieciešamība pēc saskarsmes ar citiem vecākiem, skolas darbiniekiem, lai stiprinātu bērna dzīves sociālo kontroli;
5. vēlme saņemt kvalitatīvu palīdzību;
6. pozitīvu emociju gūšana (svētki, konkursi);
7. bērna un vecāku pašapziņas stiprināšana (*Braše, 2010., 25.lpp.*).

Uzskatu, ka ģimenei un izglītības iestādei, sadarbojoties skolēna jēgpilnas lasītprasmes veicināšanā, jāizmanto individuālās sadarbības formas, jo tas attiecas uz konkrēto bērnu un viņa problēmu. Individuālās sadarbības formas nozīmē - rakstiska, telefoniska, elektroniska sazināšanās, atbildes uz jautājumiem, vecāku uzaicinājums uz skolu, individuālās konsultācijas, mājas apmeklējums, pārrunas ar vecākiem.

Vecākiem ir jābūt informētiem par prasībām, kas tiek izvirzītas skolēna lasītprasmei. Zinot prasības, veidojas ģimenes un skolas vienota pieeja skolēna kā personības audzināšanai, novēršot daudzas būtiskas problēmas. Neinformētiem vecākiem var rasties nepareizs priekšstats par to, ko skolēns jau zina, prot un kādā līmenī, ko vajadzētu pilnveidot kāda varētu būt viņu palīdzība bērnam sadarbībā ar skolotāju utt. (*Anspoka, 2008, 327*)

Iespējams vecākam ir nepieciešamas plašākas zināšanas kā sekmīgāk attīstīt bērna lasītprasmi un izprast kāds ir tās nozīmīgums personības attīstībā, visā izglītības procesā kopumā un kvalitatīvā un sekmīgā zināšanu apgūvē, tad izglītības iestāde var izmantot arī sekojošas sadarbības formas, lai sekmētu kopīgu izpratni par doto jautājumu:

- 1) semināri – parasti apvieno gan lekciju, gan praktisku darbošanos;
- 2) lekcijas – speciālists sniedz informāciju klausītājiem par noteikto jautājumu lietojot vizuālos, audiālos līdzekļus, lai labāk uztvert informāciju. Parasti dalībnieki maz iesaistās lekcijā, lielākoties iegūst jaunu informāciju;

- 3) praktikumi/demonstrējumi – metode, kad iespējams ilustrēt teoriju un parādīt kā tā darbojas praksē. Pēc demonstrējuma nepieciešama analīze, savukārt, ja tā ir praktiska darbība, tad ir iespēja pašam iesaistīties un izbaudīt teorijas efektivitāti.

Pedagogs var pielietot sekojošas metodes un ierosināt tās izmantot arī vecākam, lai palīdzētu bērnam apgūt lasītprasmi:

- ✓ regulāra lasīšana – lasītprasme ir pamats visam mācību procesam skolā. Labāk vingrināties lasīt katru dienu 10 minūtes, nekā reti, bet ilgi;
- ✓ radīt interesi par lasīšanu – atrodi bērnu interesējošu lasāmvielu ar attēliem, lasiet pārmaiņus. Vēlams, lai sākumā teksti būtu īsi un iespiesti ar lieliem burtiem;
- ✓ kļūdu labošana – sākotnēji svarīga ir interese un lasīšana vispār, nevajadzētu labot katru kļūdu, izrādi interesi par teksta saturu;
- ✓ spēlēt dažādas lasīšanas spēles – spēles var būt gan ar vārdiem, gan ar teikumiem un tekstiem;
- ✓ pārrunāt satura izpratni – uzdot jautājumus par teksta saturu, palūgt bērnam pastāstīt par lasīto saviem vārdiem (*Auziņa, 2014*).

Labs lasītājs ir aktīvs lasītājs. Tā apgalvo amerikāņu autore G. Osewalt. Turklāt viņa iesaka vecākiem kā rīkoties, ja bērnam radušās grūtības ar lasīšanu:

- 1) jāatrod sakarības teksta – pavērot uz ko bērns koncentrējas, kas viņu interesē, vai viņš saista lasīto ar piedzīvoto;
- 2) uzdod jautājumus - lai bērns klausās priekšā lasītajā tekstā un pēc tam spēj atbildēt;
- 3) iztēlojies – lasot aicināt bērnu iztēloties, izmantojot visas piecas maņas, pārrunāt ar bērnu kā viņš un pieaugušais ir konkrēto situāciju iztēlojušies, var nonākt pie secinājuma, ka katram tas ir bijis atšķirīgi;
- 4) aicināt izdarīt secinājumus – ja tekstā aprakstīts, piemēram, ka viņai “*tecēja deguns un asaroja acis*”, tad ko tas nozīmē – saaukstēšanās, alerģija;
- 5) atrast būtiskāko – lasot vai klausoties tekstu, saprast tā būtību;
- 6) sekot līdzi vai bērns izprot lasīto vai tikai automātiski to nolasa (*Osewalt, 2014*).

Vingrināties lasīt var dažādi, piemēram, skaļi, klusi, lasīt priekšā, lasīt “ķēdītē”, lomās, korī, ātri un lēni. **Skaļā lasīšana** uzskatāma kā lasīšanas pamats, jo lasot skaļi, lasītājs var saņemt tūlītēju palīdzību, apjēgt un labot pieļautās kļūdas. **Klusā lasīšana** ir veids, kad lasītājs tekstu galvenokārt uztver ar redzi. To var izdarīt galvenokārt, ja lasītājam jau ir zināma pieredze

lasīšanā. **Priekšā lasīšana** – to galvenokārt dara skolotājs, lai skolēnam rādītu piemēru kāds ir izteiksmīgs lasījums, pareizrūna u.c. **Lasīšana “ķēdītē”** kā skaļās lasīšanas veids izmantojams, kad iesaista vienlaicīgi vairākus lasītājus, mācot visiem sekot ar acīm tekstam, kad viens lasa priekšā. Mērķtiecīga **lasīšana lomās** ir pielietojam tikai tad, ja skolēniem jau ir priekšstats par teksta saturu un uzbūvi. To izmanto, lai mācītu skolēnus orientēties tekstā, iejusties lomā, atdarināt runas tembru, tempu, intonāciju. **Lasīšana korī** nozīmē, kad to dara klase vai grupa kopā. Šāds lasīšanas vingrinājums pilnveido lasīšanas taktiku, tempu. Šādai lasīšanai nav ieteicams izvēlēties garu tekstu. **Ātrlasīšanu** kā pašmērķi izmanto tad, ja skolēni mācās ātri izlasīt teikumus, vārdus, pilnveidojot runas un lasīšanas prasmi. Savukārt lēna lasīšana noder konkrēta uzdevuma veikšanai – lēni izlasīt svarīgāko utt. (*Anspoka, 2008,239, 245*)

Portālā *Scholastic* pieejama informācija, ka jālasa ir skaļi. Tas būs lēnāk, bet bērns sapratīs, par ko viņš lasa. Izvēloties grāmatu lasīšanai, ir jāpārlicinās, ka vismaz 90% no teksta bērns savā vecumā saprot. Lasīšanas plūdums ir tehnikas jautājums – vingrinoties to var attīstīt. Ja vecāks jūt, ka viņš nespēj viens tikt gala ar bērna lasītprasmes problēmām, noteikti ir jākonsultējas ar skolotāju. Kā arī, lasot grāmatas, pārrunāt to saturu lasīšanas laikā un tad, kad ir izlasīts (*Schoolastic.com*).

Bērns piedzimts radošs, viņš nebaidās kļūdīties. Bieži vien tieši pieaugušie, kuri uzskaita kļūdas, nogalina bērnam radošumu un ievieš bailes (*K.Robinsson, 2006*). Lasīšanai jātagādā prieks, tādēļ jāprot pedagoģiski pareizi pieiet tās apguvei.

Apskatot šo nodaļu secinu, ka no veiksmīgas ģimenes un izglītības iestādes sadarbības lielā mērā ir atkarīgi bērna lasītprasmes rezultāti. Veiksmīga sadarbība nozīmē, ka līdz ko bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, vecāks izrāda vēlmi sadarboties, interesējoties par bērna panākumiem un to, pie kā vēl nepieciešams papildus piestrādāt. Izglītoti vecāki labprāt mācās paši, lai atrastu atbildes uz jautājumiem kā palīdzēt bērnam. Būtiskākais ir radīt patīku un prieku lasīt, jo lasīšana ir svarīga prasme ikviena cilvēka dzīvē.

2. Praktiskais pētījums

2.1. Praktiskā pētījuma izstrāde

Mērķis – veikt praktisku pētījumu par bērnu lasītprasmes apguvi, lai noskaidrotu kāda ir vecāku izpratne un iesaiste bērna lasītprasmes veicināšanā, sadarbojoties ar izglītības iestādi.

Pētījuma hipotēze: bērniem pilnveidosies jēgpilna lasītprasme, ja pedagogi un vecāki zinās jēgpilnas lasītprasmes apguves pamatnosacījumus, tos ievēros aktīvi sadarbojoties.

Uzdevumi:

1. veikt sākotnējo un atkārtotu bērnu lasītprasmes pārbaudi, izmantojot noteiktus kritērijus, analizēt iegūtos datus un izteikt konkrētus priekšlikumus lasītprasmes pilnveidošanai turpmāk;
2. veikt vecāku anketēšanu, lai noskaidrotu viņu viedokli par lasītprasmes nozīmīgumu bērna dzīvē;
3. izmantot pārrunu/interviju metodi, lai uzzinātu Aizkraukles novada X pirmsskolas izglītības iestādes un Aizkraukles novada vidusskolas sākumskolas posma pedagoga izmantotās metodes lasītprasmes veicināšanai, sadarbojoties ar bērnu vecākiem.

Metodes:

- ✓ anketēšana - (franču: *enquête*) ir noteiktā jautājumā izdarīta aptauja. Pretstatā statistiskajai ziņu vākšanai anketēšana dod nevis objektīvus faktus, bet gan iztaujāto lietpratēju subjektīvās domas un iespaidus. Anketēšanu parasti lieto tajās nozarēs, kur statistika nav iespējama vai nevar dot vajadzīgās ziņas.¹
- ✓ pārrunas/intervija – aptaujas veids, kas paredz informācijas iegūšanu, respondentam un pētniekam atrodoties sociāli psiholoģiskā mijiedarbībā. Intervijas būtība ir informācijas ieguve, pastāvot iespējai sekot līdzī intervijas laikā sniegtās informācijas patiesīgumam, kā arī intervētāja un respondenta personīgā saskarsme nodrošina aptaujas jautājumu pilnīgāku izpratni un atbilžu sniegšanu. Intervija ļauj iegūt informāciju par viedokļiem, uzskatiem, priekšstatiem un motīviem.²
- ✓ vērojums - viena no visbiežāk lietotajām subjektīvajām valodas pētīšanas metodēm, kuras pamatā ir vērojums neiejaucoties. To izmanto kā primāro metodi valodas līdzekļu un procesu pētīšanā.

¹ <https://lv.wikipedia.org/wiki/Anket%C4%93%C5%A1ana>

² <http://www.e-formas.lv/aptauju-akademija/aptaujas-metode>

Pirmo uzdevumu īstenoju 2017.gada maijā un 2018.gada septembrī, vērojot 21 bērnu lasītprasmi, izmantojot kritērijus, ko esmu aprakstījusi 4.tabulā. Sākotnējās lasītprasmes pārbaudei 2017.gada maijā tika izmantots teksts no E. Blaitona pasakas “Slavenais pīlēns Tims” (sk. 1.pielikumu) un bērnu lasītprasme tika vērtēta pēc 1.,2. un 3.kritērija, kuri minēti 4.tabulā. Savukārt atkārtotai pētījuma veikšanai 2018.gada septembrī tika izmantots latviešu tautas pasakas „Kurpnieks un viņa palīgi” teksta fragments (sk. 2.pielikumu) un bērni tika vērtēti pēc visiem 5 izvirzītajiem kritērijiem.

4.tabula. Kritēriji un vērtējuma nosacījumi lasītprasmes pārbaudei

Nr.	Kritēriji lasītprasmes pārbaudei	Vērtējuma nosacījumi
1.	Saprotama teksta jēga.	<p>Augsts - saprot lasītā jēgu, secīgi stāsta utt.</p> <p>Vidējs – saprot jēgu ar uzvedinošiem jautājumiem, ar vizuālās informācijas palīdzību, utt.</p> <p>Zems- nesaprot, nespēj pastāstīt.</p>
2.	Rada asociācijas.	<p>Augsts – prot detalizēti izstāstīt kā lasīto iztēlojas, ar ko konkrētās lietas/tekstu asociē.</p> <p>Vidējs – nerada jaunas asociācijas, bet asociācijas ir konkrētas.</p> <p>Zems - asociācijas nerada.</p>
3.	Lasītā saturu izmanto citos darbības veidos.	<p>Augsts - bagāta fantāzija, sacer, raksta stāstiņus, dzejo u.tml.</p> <p>Vidējs – lasītā saturu var atstāstīt, papildināt ar vienkāršiem teikumiem, bet turpmāk to radoši neizmanto.</p> <p>Zems- lasītā saturu citos darbības veidos neizmanto.</p>
4.	Jēgpilnas lasītprasmes ietekme uz bērna pašuztveri.	<p>Augsts – laba pašapziņa, jēgpilna lasītprasme sekmē citu mācību priekšmetu satura apguvi, to izpratni.</p> <p>Vidējs –lasītprasme netraucē sekmīgu citu priekšmetu apguvi.</p> <p>Zems - citu mācību priekšmetu apguve ir apgrūtināta, jo lasītprasme ir zemā līmenī.</p>
5.	Jēgpilnas lasītprasmes ietekme uz bērna komunikāciju ar	<p>Augsts – spēj otram saprotami izstāstīt, paskaidrot, iedvesmot, daloties savās pārdomās un sajūtās.</p>

vienaudžiem.	Vidējs – spēj otram atstāstīt izlasīto, neizskaidrojot. Zems - otram nespēj saistoši izskaidrot tikko izlasīto.
--------------	--

Lai realizētu 2.izvirzīto uzdevumu un atbildētu uz izvirzīto hipotēzi, izstrādāju aptaujas anketu google vidē un izplatīju to savā www.facebook.com kontā, aicinot aizpildīt. Anketas nosaukums “Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība bērna lasītprasmes attīstības sekmēšanā”. Anketas mērķauditorija - vecāki, kuri audzina pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērnus, kā arī tie, kuriem spilgtā atmiņā bērnu lasītprasme apguves posms. Anketas paraugs 3.pielikumā.

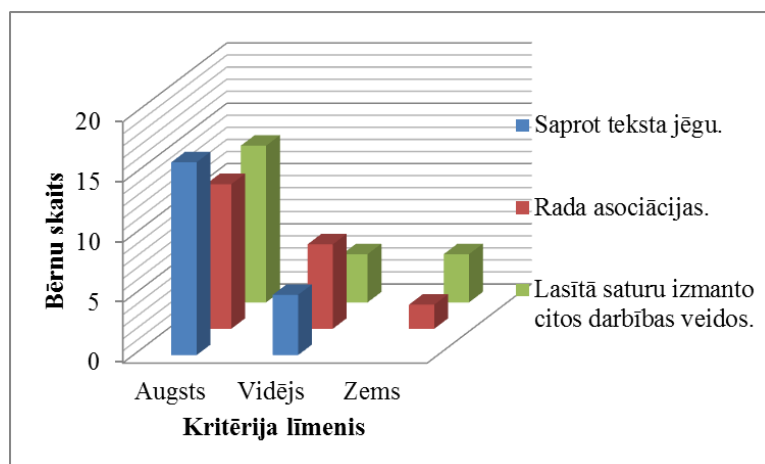
Savukārt, lai rastu atbildes uz 3.izvirzīto uzdevumu, tikos ar Aizkraukles X pirmsskolas metodiķi un Aizkraukles novada vidusskolas sākumskolas posma pedagogu un pārrunu veidā ieguvu atbildes uz jautājumu kādas metodes tiek izmantotas lasītprasmes veicināšanai un kā izglītības iestādes sadarbojas ar vecākiem, lai veicinātu bērnu lasītprasmi.

2.2. Sākotnēji iegūto rezultātu analīze

Pētījuma pirmā uzdevuma ietvaros 2017.gada maijā vēroju un analizēju 21 Aizkraukles X un Y pirmsskolas izglītības iestāžu bērnu lasītprasmi. Bērnu lasītprasme tika vērtēta pēc pirmajiem trijiem kritērijiem (sk. 4.tab.). Vērtējums atspoguļots 4.pielikumā.

Visi bērni, kuri piedalījās pētījumā, tikko bija absolvējuši pirmsskola izglītības iestādi. Lasītprasme liecībā visiem bērniem tika vērtēta sekojoši – “saprot lasīto, atbild uz jautājumiem un pauž attieksmi pret to”.

Katram bērnam devu lasīt vienādu tekstu no E. Blaitona pasakas “Slavenais pīlēns Tims”. Teksta fragments 2.pielikumā. 4.attēlā atspoguļoti iegūtie rezultāti.

4.attēls. Bērnu lasītprasmes vērtējums 2017.gada maijā pēc izvirzītajiem kritērijiem

To izlasot, 16 bērniem bija saprotama teksta jēga, viņi prata to secīgi atstāstīt. Savukārt 4 bērni teksta fragmentu spēja atstāstīt vai nu vērojot attēlu vai ar manis uzdotu uzvedinošu jautājumu palīdzību. Piemēram, Marta lasīja pa zilbēm katru vārdu, bet nogura, ja teikums bija garāks par 3-4 vārdiem. Viņa izlasīto teikumu spēja atstāstīt tikai tad, ja tas bija īss. Garākos teikumus lūdza, lai es pārlasu. Emīlijas rezultāts bija vidējs, jo viņa ir krieviete, kuras ģimenē latviski runā tikai tētis. Meitenei lasīšana tobrīd radīja stresu. Sabīne, Līva un Evars lasīja raiti, bet tekstu secīgi atstāstīt nespēja.

Divpadsmit bērni, izlasot doto tekstu, krāšņi noraksturoja kāds izskatās Tims un kā jūtas satrauktais kaķēns, domājot kā draugam palīdzēt. Septiņu bērnu iztēle nebija tik bagātīga. Kad lūdzu noraksturot kāds varētu izskatīties Tims, daļa bērnu atbildēja, ka „tā kā pīle” vai „balts”. Lai gan bērni spēja savu stāstījumu papildināt, kad uzdevu uzvedinošus jautājumus. Divi bērni – Līva un Evars, neradīja asociācijas, lai raksturotu Timu. Pieļauju, ka tas ir tādēļ, ka viņi tekstu izlasa mehāniski, neradot sev prātā redzes gleznas.

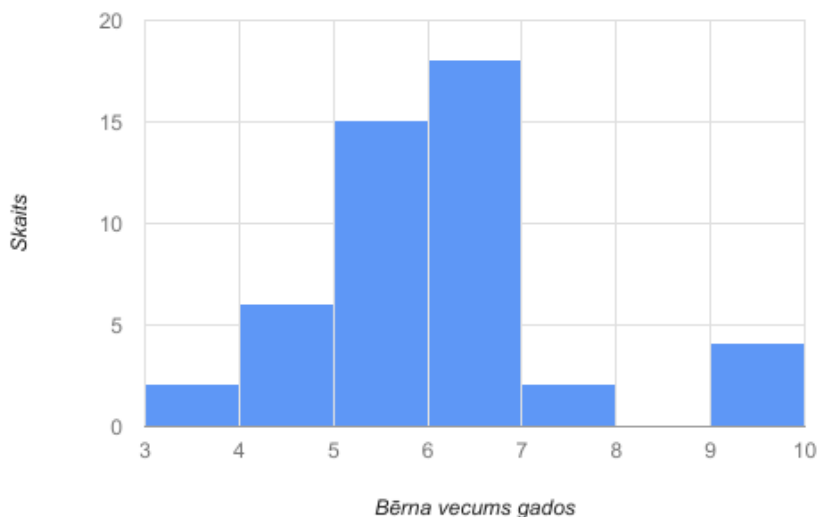
Kopumā 13 bērni spēja izveidot radošu stāsta turpinājumu. Viņi stāstīja, kādi vēl dzīvnieki iesaistījās pīlēna glābšanā, ko viens otram teica, kas notika. Četri bērni lasītā saturu varēja atstāstīt, papildināt ar vienkāršiem teikumiem, bet stāstījums nebija radošs. Lai arī Martai lasīšana nepadodas, tad radošums viņai piemīt. Meitene pīlēnu Timu noraksturoja nosaucot tādas īpašības vārdus kā – pūkains, mīlīgs, saulains. Marta bija ļoti ieinteresēta, kad tika dota iespēja stāstu turpināt. Savukārt četri no pētāmajiem bērniem nevarēja izdomāt stāstam turpinājumu.

Pārrunāju bērnu lasīšanas paradumus arī ar viņu vecākiem. Piemēram, pārrunās ar Martas vecākiem, secināju, ka ģimene pietiekami daudz iesaistās sava bērna lasītprasmes veicināšanā, piemēram, kopīgi sacerot pasakas vai divrindes. Rinalds ir emocionāls zēns, ar bagātu fantāziju, kura vecāki bija atvērti jebkurai sarunai ar skolotājiem, ņēma vērā viņu ieteikumus un arī paši interesējās par dēla attīstības līmeni. Varu apgalvot, ka lielākajai daļai vecāku ir interese kā pilnveidot bērnu lasītprasmi. Visu bērnu vecākiem tiek ieteikts vairāk lasīt kopā ar bērniem, pēc tam pārrunājot tekstu, sacerot tā turpinājumu, izspēlējot teatralizētas etiķes. Kā arī mudināt bērnu lasīt, atpazīt pazīstamus vārdus avīzēs, žurnālos, grāmatās, veikalos utt.

Pētījuma otrais uzdevums bija vecāku anketēšana ar mērķi noskaidrot viņu viedokli par lasītprasmes nozīmīgumu bērna dzīvē un iespējamo sadarbību ģimenes un izglītības iestādes starpā, lai sekmētu lasītprasmes attīstību.

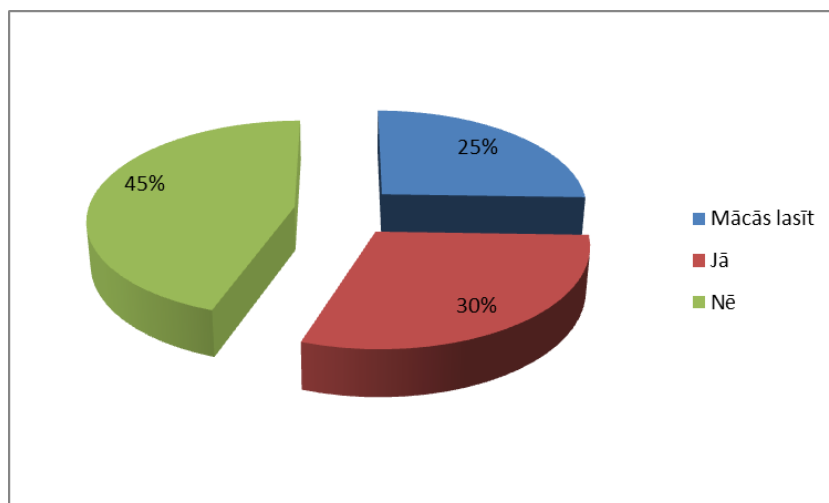
Anketas pavisam aizpildīja 47 respondenti. Vidējais respondenta vecums - 32 gadi. No tiem 44 sievietes un 3 vīrieši. Gandrīz visiem aptaujātajiem bērni šobrīd mācās pirmsskolas izglītības iestādē.

4.attēlā redzams, ka aptaujāto vecāku bērni ir vecumā no 3-10 gadiem. Vidējais bērnu vecums šajā aptaujā ir 6 gadi.

5.attēls. Bērna vecums pēc aptaujas anketu datiem

No visiem aptaujātajiem 6 bērni šobrīd neapmeklē, bet 41 apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi vai sākumskolu. Divi no visiem bērniem vēl neatpazīst burtus un viens tos šobrīd apgūst, bet pārējie burtus pazīst. 6.attēlā atspoguļota informāciju, ka 45% no visiem respondentu bērniem prot lasīt, 25% mācās to vēl darīt un 30% vēl neprot lasīt.

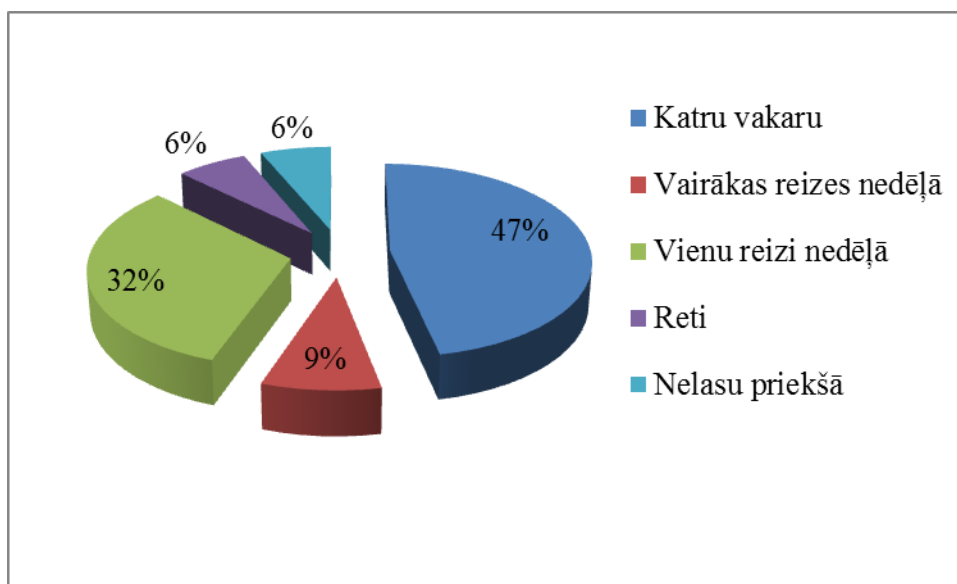

6.attēls. Vai bērns prot lasīt?

Uz jautājumu, kad bērns pirmo reizi izrādīja interesi par burtu apguvi, tika sniegtas dažādas atbildes. Ir respondenti, kuri apgalvo, ka interesi par burtiem bērni izrādījuši jau 3 gadu vecumā, citi min, ka tikai 4-5 gadu vecumā. Aprēķinot, secinu, ka vidēji bērni interesi par burtu apguvi izrādījuši 4 gadu vecumā.

Savukārt, atbildot uz jautājumu par to, kad bērns sāka izrādīt interesi par lasīšanu, no atbilžu variantiem var spriest, ka vidēji tas ir 5,3 gadu vecumā.

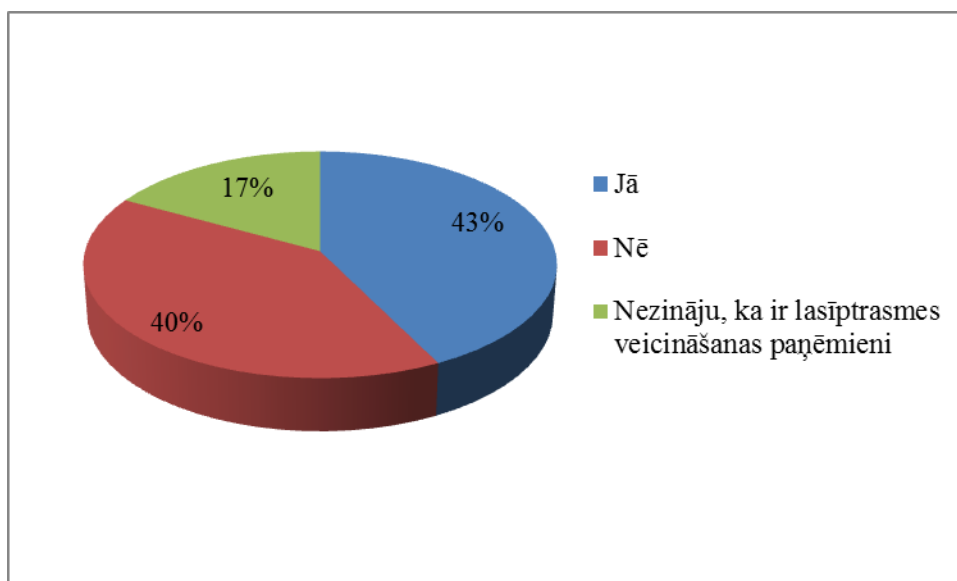
Anketā vaicāju respondentiem, cik bieži viņi lasa bērniem priekšā. Tika piedāvāti 4 atbilžu varianti - katru vakaru, reizi nedēļā, nelasu bērnam priekšā vai cits variants. 7.attēls atspoguļo viedokļu dažādību. Tomēr priecē, ka 47% no aptaujātajiem to dara katru vakaru, 32% savukārt tikai reizi nedēļā, bet 6% nelasa bērnam priekšā vai dara to reti. No sniegtajām atbildēm secinu, ka 4 no aptaujātajiem vecākiem lasa bērnam priekšā vairākas reizes nedēļā.

7.attēls. Cik bieži vecāks lasa priekšā savam bērnam?

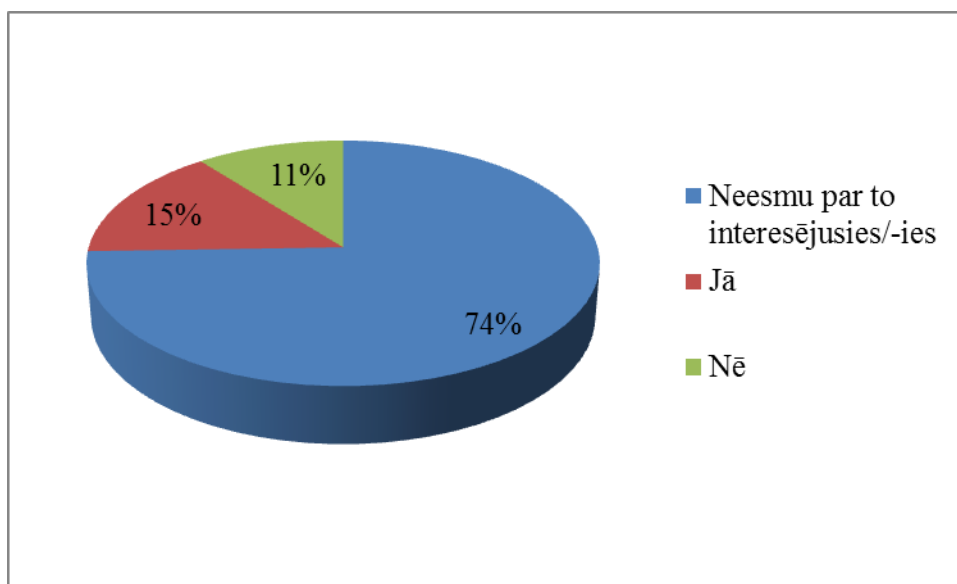
Iepriekšējais attēls atspoguļo to, ka iespējams daļa vecāku neapzinās, ka lasīšana priekšā sākot jau no mazotnes ir viens no veiksmīgas lasītprasmes attīstības stūrakmeņiem nākotnē.

8.attēlā redzams, ka ir vecāki, kuriem ir zināšanas par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem un ir tādi, kuriem to nav. Kā arī 17% no aptaujātajiem vispār nezināja, ka ir metodes, kas palīdz bērnam radīt interesi par burtu apguvi un sekmē lasītprasmes veicināšanu

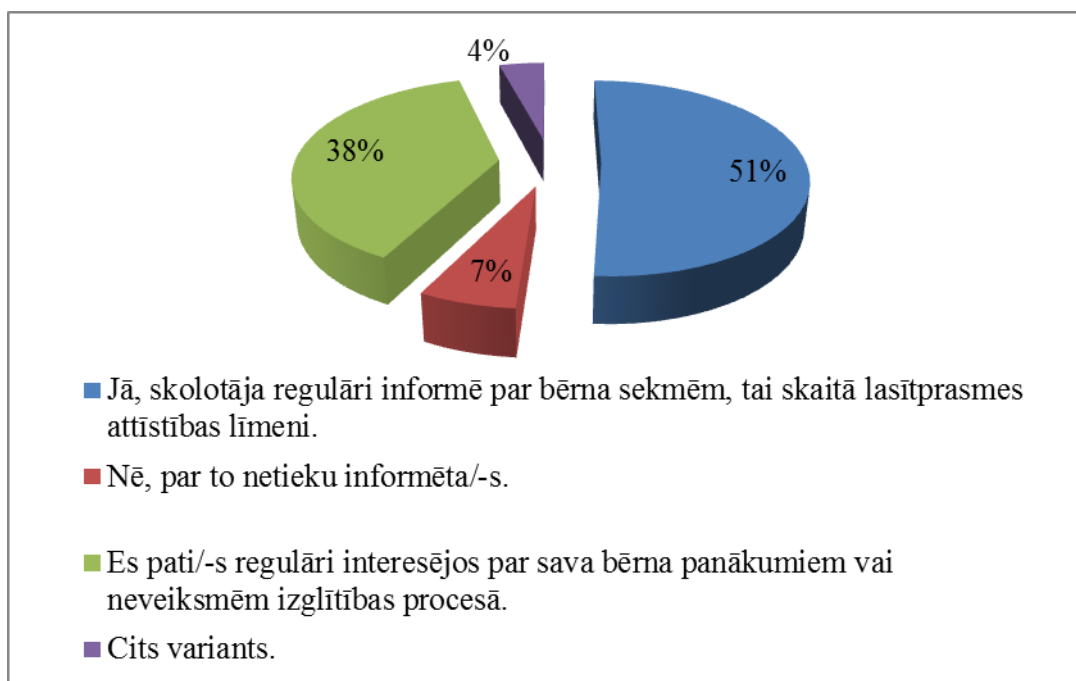

8.attēls. Vecāku zināšanas par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem.

Savukārt kā parāda 9. attēlā redzamā diagramma, tad apmēram 2/3 no aptaujātajiem nekad nav interesējušies izglītības iestādē kā varētu uzlabot vai veicināt sava bērna lasītprasmi.

9.attēls. Vai izglītības iestādē ir iespējams saņemt informāciju par lasītprasmes apguves/pilnveides paņēmieniem?

10.attēls. Vai skolotāja informē vecākus par bērna attīstības līmeni?

10.attēla diagrammā redzams, ka pusi no aptaujātajiem skolotāja regulāri informē par bērna attīstības līmeni vai nepieciešamību to uzlabot un kā to darīt. Savukārt 38% no vecākiem paši regulāri interesējas par savu bērnu sekmēm. 7% apgalvo, ka netiek informēti par bērna sekmēm, panākumiem, nepieciešamību kaut ko pilnveidot. Kā cits variants tiek minēts fakts, ka skolotāja informē vispārīgi vecāku sapulcēs, bet ja nepieciešams aicina uz individuālām pārrunām vai arī informē par visu citu izņemot par lasītprasmes veicināšanas nepieciešamību un metodēm.

Aptaujā tika uzdots jautājums – **Kas ir jēgpilna lasītprasme?** Lielākā daļa no respondentiem uzskata, ka tā ir izpratne par izlasīto. Vēl tika saņemtas sekojošas atbildes:

- ✓ saprot izlasīto;
- ✓ lasīšana ar spēju skaņas loģiski savirknēt vārdos;
- ✓ lasīt un saprast izlasīto, atcerēties to;
- ✓ saprot izlasīto un spēj atstāstīt;
- ✓ lai bērnam ir interesants, saistošs temats;
- ✓ saprast izlasīto pareizi, uztvert teksta jēgu un atcerēties pēc izlasīšanas;
- ✓ bērns prot izlasīt vārdu, teikumu un saprot kāds ir teksta saturs;
- ✓ ne tikai burtu vilkšana kopā, bet saprast izlasīto, saprast saturu, domu;

Bet ir arī daļa respondentu, kas neprot izskaidrot jēdziena „jēgpilna lasītprasme” nozīmi.

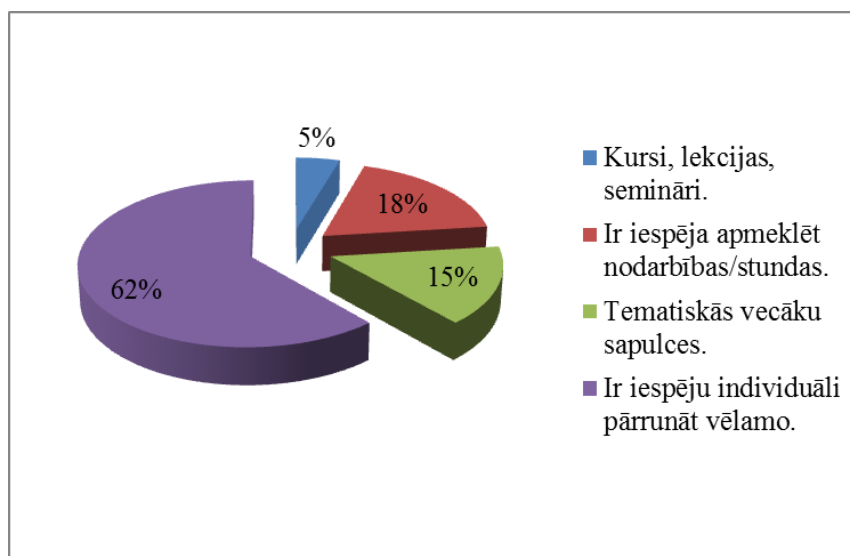
Anketas viens no beidzamajiem jautājumiem bija, ko sniedz lasītprasme cilvēka dzīvē. 5.tabula sniedz priekšstatu par respondentu izpratni.

5.tabula. Lasītprasmes nozīme cilvēka dzīvē

Atbildes variants	Atbilžu skaits
Attīsta iztēli, radošo domāšanu	3
Paplašina vārdu krājumu	4
Uzlabo uzmanības un koncentrēšanās spējas	1
Sniedz gandarījumu un prieku	-
Lasīšana ir viens no veiksmīgas izglītības pamatiem	25
Cits variants – viss iepriekšminētais	13

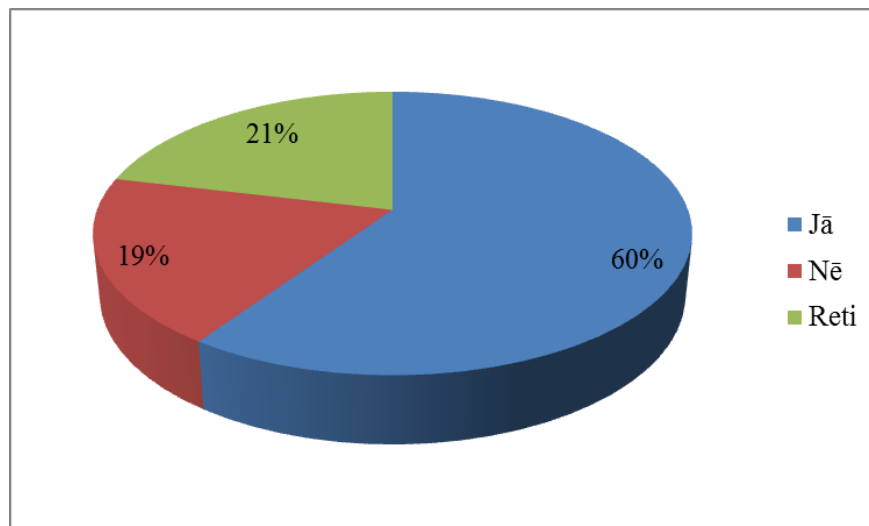
Lielākā daļa respondent uzskata, ka lasīšana ir viens no veiksmīgas izglītības pamatiem, un 13 no aptaujātajiem domā, ka lasītprasme cilvēkam attīsta iztēli, radošo domāšanu, paplašina vārdu krājumu, uzlabo uzmanības un koncentrēšanās spējas, sniedz gandarījumu un prieku un, ka lasīšana ir pamats veiksmīgai tālākajai izglītībai.

Aptaujā tika uzdots jautājums par vecākam vēlamākajām sadarbības formām ar izglītības iestādi. 11.attēlā redzams, ka 62% no aptaujātajiem vecākiem vislabprātāk izvēlas iespēju individuāli pārrunāt ar pedagogu par sava bērna pilnveidi. Gandrīz piektdaļa respondentu atzīst, ka labprāt apmeklētu nodarbības/stundas, lai redzētu kā notiek mācību process. 15% pauž viedokli, ka par lietderīgu uzskata tematiskās vecāku sapulces.

11.attēls. Kādus izglītības iestādes rīkotus pasākumus Jūs apmeklētu, lai vairāk uzzinātu par lasītprasmes veicināšanas metodēm?

Lai arī vecāki pauž viedokli, ka apmeklētu izglītības rīkotās tematiskās vecāku sapulces, tad pēc 12. attēlā redzamās diagrammas, secinu, ka tie tik un tā nebūtu visi vecāki.

12.attēls. Vai vecāki apmeklē izglītības iestādes rīkotos pasākumus?

40% vecāku atzīst, ka izglītības iestādes organizētos pasākumus neapmeklē vai dara to reti. Līdz ar to pieļauju, ka daļa no tiem arī uzskata, ka netiek informēti par sava bērna sasniegumiem, veiksmēm vai neveiksmēm mācību procesā, par iespējām pielietot kādu konkrētu metodi, piemēram, lai pilnveidotu lasītprasmi.

Aptauja parādīja, ka tie vecāki, kuri paši interesējas par sava bērna attīstības līmeni, sekmēm un iespējām kaut ko uzlabot, ir zinošāki arī jautājumā par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem. Kā arī anketas rezultāti liecina par to, ka tie bērni, kuru vecāki savam bērnam priekšā lasa katru vakaru vai bieži, daudz ātrāk izrāda interesi par burtu apguvi un lasīšanu.

2.3. Pedagoģiskā darbība lasītprasmes sekmēšanai

Pētījuma trešais uzdevums bija intervijas ar X pirmsskolas metodiķi un Aizkraukles novada vidusskolas sākumskolas posma pedagogu, lai noskaidrotu kādas metodes izglītības iestādes tiek izmantotas, lai pilnveidotu lasītprasmi un kā tās veicināšanas nolūkos sadarbojas ar bērnu vecākiem.

Aizkraukles X pirmsskolas metodiķe uzskaitīja sekojošas darbības, ko iestāde veic, lai sadarbībā ar vecākiem, veicinātu bērnu lasītprasmi:

1. Lasītprasmes veicināšana sākot ar jaunāko grupu, atbilstoši noteiktajām vadlīnijām un iestādes metodiskajam plānam.

2. Pedagogi izstrādā dažādas didaktiskās spēles – arī lasītprasmes veicināšanai. Piemēram, „sižetiskās kastes”, kurās ir dažādi attēli. Spēles noteikumi paredz, ka bērns no kastes ņem ārā attēlu un liekot uz tāfeles, veido stāstījumu.
3. Grāmatu nedēļa – katram bērnam tika uzdots uzdevums izveidot grāmatiņu par sev tīkamu tēmu. Bērni to veica mājās kopā ar vecākiem. Pēc tam tika sarīkota izstāde, kuru bija iespējams aplūkot ne tikai iestādes darbiniekiem, bet arī vecākiem (sk. 13.attēlu). Tajā nedēļā skolotājas aicināja arī uz bērnudārzu nest sev mīļas un interesantas grāmatas, kuras kopīgi visi nodarbību laikā aplūkoja, izpētīja un pārrunāja kāda kura ir. Metodīķe gan minēja arī to, ka kā izrādījies, ka ir bērni, kuriem mājās nav nevienas grāmatas.

13.attēls. Pirmskolas bērnu veidoto grāmatu izstāde

4. Dzimtās valodas pēcpusdiena. To organizē vecākās grupas pedagogi un pasākumā piedalās sagatavošanas grupas bērni. Pasākums vērsts uz lasītprasmes attīstīšanu un pilnveidošanu.
5. Pilsētas bibliotēkas apmeklējums – tematiski pasākumi.
6. Pedagogi mēdz izdalīt informatīvus materiālus vecākiem, arī par lasītprasmes veicināšanu. Piemēram, sekojoši ieteikumi:
 - ✓ Jūsu pozitīva attieksme veidos pozitīvu bērna attieksmi pret lasīšanu.
 - ✓ Parādiet bērniem, ka godājat grāmatas – iegādājieties tās paši un izvēlieties grāmatas kā dāvanas.
 - ✓ Interesējieties par bērnu literatūru.

- ✓ Nepārspīlējiet, nelieciet bērnam lasīt par daudz.
- ✓ Lasiet bērnam pirms gulētiešanas utt.

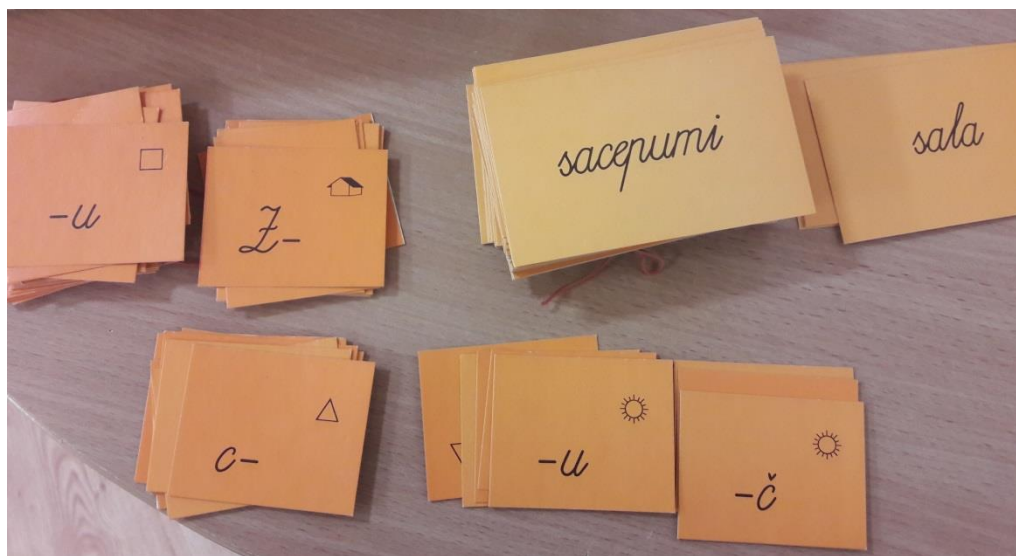
7. Individuāls darbs ar vecākiem. Tas esot vissarežģītākais uzdevums, jo pedagogi reizēm pat baidoties ar vecākiem runāt par bērna problēmām un to risināšanu, jo liela daļa vecāku nespējot adekvāti reaģēt uz situācijām, nevēlas saskatīt problēmas, lai tās risinātu.

Kā arī es izpētīju iestādes metodiskajā kabinetā pieejamos materiālus. Tajos atrodama informācija apstiprina metodiķes apgalvojumus, ka bērni netiek steidzināti lasītprasmes apguvē, jo katram ir savs temperaments. Pozitīvi man šķita, ka burtu apguvi sāk ar to burtu, kurš tajā brīdī bērnam interesē.

Secinu, ka vecāku sadarbība ar pirmsskolas izglītības iestādi lasītprasmes veicināšanas jautājumā nav izteikti attīstīta. Kā arī izglītības iestāde uzreiz nebija gatava nosaukt konkrētas lietas, ko veic sadarbības uzlabošanai.

Aizkraukles novada vidusskolas sākumskolas posma skolotāja intervijā atklāja, ka iestādē, lai pilnveidotu bērnu lasītprasmi pedagogi sadarbojas ar vecākiem un tiek izmantotas sekojošas metodes:

1. vecāku sapulces, kurās vecāki tiek informēti par izglītības iestādes mērķiem lasītprasmes apguves veicināšanai;
2. vecāki tiek aicināti lasīt priekšā saviem bērniem;
3. tiek izmantotas dažādas interaktīvas spēles, piemēram, „kartīšu spēles” (sk. 14.attēlu);

14.attēls. Intensīvās lasītmācīšanas didaktiskās spēles

4. digitālā lasīšana – bērns klausās pasaku, piemēram <http://www.pasakas.net/pasakas/> un seko līdzi drukātajam tekstam;
5. pēc teksta noklausīšanās izrakstīt galvenos varoņus, veiktās darbības, vārdus, kurus bērns nav sapratis, lai pēc tam varētu strādāt ar vārdnīcu;
6. attēla apskatīšana pirms teksta lasīšanas, izsakot savas domas – par ko varētu būt stāsts, kāpēc ir izvēlēta tieši tāda bilde;
7. teksts tiek lasīts pēc kārtas – katrs skolēns lasa vienu vārdu vai teikumu, pārējiem ir jāseko līdzi, lai nepalaistu garām savu kārtu;
8. veidot laika nogriezni par tekstu;
9. sastādīt „ideju zirneklīti” pēc izlasītā teksta;
10. konkrētu tekstu sagriezt pa daļām, kurš bērnam ir secīgi/logiski ir jāsaliek;
11. bērni lasa tekstu klusu pie sevis, tad pārrunā ar klasesbiedru kā kurš to ir izpratis, lasa vēlreiz;
12. teksta lasīšana izmantojot mīmiku – tiek izlasīts viens notikums un tad mainīta kāda teksta daļa, piemēram, ja tas pats tiktu pateikts labestīgi, viltīgi, agresīvi utt.;
13. tiek organizēta ārpusklases lasīšana, kad par katru izlasīto grāmatu jāveido apraksts vai zīmējums;
14. tiek izrakstīti neskaidrie vārdi no teksta, kuru nozīmi bērniem pašiem ir jāsameklē.

Iepazīstoties ar skolā pieejamo metodisko bāzi lasītprasmes veicināšanai, secinu, ka materiāls ir pārdomāts, bagātīgs, tiek sistemātiski pielietots mācību stundās. Kā arī vecāki tiek informēti par skolas prioritātēm konkrētajā mācību gadā, tai skaitā lasītprasmes veicināšanu. Izglītības iestāde ir atvērta sadarbībai, aicinot vecākus uz sapulcēm, individuālām sarunām, piedāvājot iespēju apmeklēt stundas un vērot procesu. Kā intervijā atklāj Aizkraukles novada vidusskolas skolotāja, tad 60% vecāku ir atsaucīgi sadarbībai, lai pilnveidotu bērnu lasītprasmes iemaņas. Skolotāja tādos gadījumos, lasītprasmes veicināšanai katram ierosina individuālas metodes, kuras konkrētajam bērnam būtu vispiemērotākās.

2.4. Iegūto rezultātu salīdzinošā analīze

Atkārtotu bērnu vērtēšanu veicu 2018.gada septembrī. Pētījuma rezultāti apkopoti 5.pielikumā. Šobrīd bērni mācās Aizkraukles novada vidusskolas un Aizkraukles pagasta sākumskolas 2.klasē. Visiem bērniem tika dota iespēja lasīt latviešu tautas pasakas „Kurpnieks un viņa palīgi” fragmentu (sk. 2.pielikumu), atstāstīt tekstu, raksturot pasakas varoņus, veidot stāsta

turpinājumu. Teksta jēgu izprata pilnīgi visi, atšķirībā no pagājušā gada, kad augstu vērtējumu šajā pozīcijā ieguva 16 bērni.

Pēc teksta nolasīšanas 5 bērniem bija grūtības pilnvērtīgi raksturot pasakas tēlus. Savukārt pārējie varēja izstāstīt kā iztēlojušies kurpnieka māju, kas varētu būt bijuši mazie palīgi, kādas kurpes tie šuvuši, kāds varētu būt kurpnieks un viņa sieva un kāpēc viņi tā domā.

Trīspadsmit bērni, veidojot pasakas turpinājumu, patiesi pārsteidza ar savas iztēles bagātību. Piemēram, tika izteikta versija, ka kurpnieks kopā ar mazajiem palīgiem nodibinājis firmu un ražojis kurpes, zābakus, sandales un čības. Vai arī kāds minēja, ka kurpnieks izšķīries no savas sievas un dzīvojis laimīgs. Pārējie lielākoties stāstīja, ka visticamāk nākamajā rītā mazie palīgi jaunas kurpes nebija sašuvuši. Šāda atbilde bija iespējama arī tāpēc, ka daži bērni atzina, ka ir līdzīgu stāstu dzirdējuši kādā citā pasakā.

Pētījumā iesaistītos bērnus novērtēt pēc ceturtā un piektā kritērija (sk.4.tab.) palīdzēja klases audzinātājas, kuras apgalvo, ka lasītprasme netraucē skolēniem apgūt citus priekšmetus, bērniem līdz ar to ir laba pašapziņa. Savā starpā bērni komunicē labi, mācību procesa laikā, kad ir jāstrādā pāros vai grupās, prot izteikt savu viedokli, saprotami paskaidrot vai argumentēti pārliecināt klasesbiedru.

Vērtēšanas kritērijos neesmu iekļāvusi lasīšanas ātrumu, bet tā kā bērni mācās jau 2.klasē, tad ņemot vērā VISC materiālā “Vienotas runas un rakstu sistēma pamatizglītības 1. – 4.klasē” norādīto, ka optimālais lasīšanas ātrums 2.klasē būtu 60-80 vārdi, vēlējos to pārbaudīt.¹ Vidējais izlasīto vārdu skaits minūtē bija 65 vārdi, kas, manuprāt, ir labs rādītājs un vēl viens pierādījums ta, ka skolēni vienlīdz labi uztver tekstu.

Pārrunājot ar bērnu vecākiem secinu, ka viņi ir informēti par to, kādas metodes skolā tiek izmantotas lasītprasmes veicināšanai, un šajā laikā (kopš pētījuma pirmā posma) liela daļa turpina bērniem lasīt priekšā. Lai bērnu motivētu, ieinteresētu lasīt, lasa ar bērnu kopā, kad viens izlasa noteiktu daļu pasakas teksta, otrs nākamo. Bērni atzīst, ka viņiem patīk lasīt kopā ar vecākiem, jo:

- 1) tas ir papildus laiks, ko var pavadīt kopā;
- 2) tētis interesanti lasot;
- 3) bērna istabā ir izveidots grāmatplaukts, kurā tiek ievietota katra jaunā grāmata, ko kopīgi izlasot;

¹http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vien_run_rakst_sist_1_4_klasei.pdf

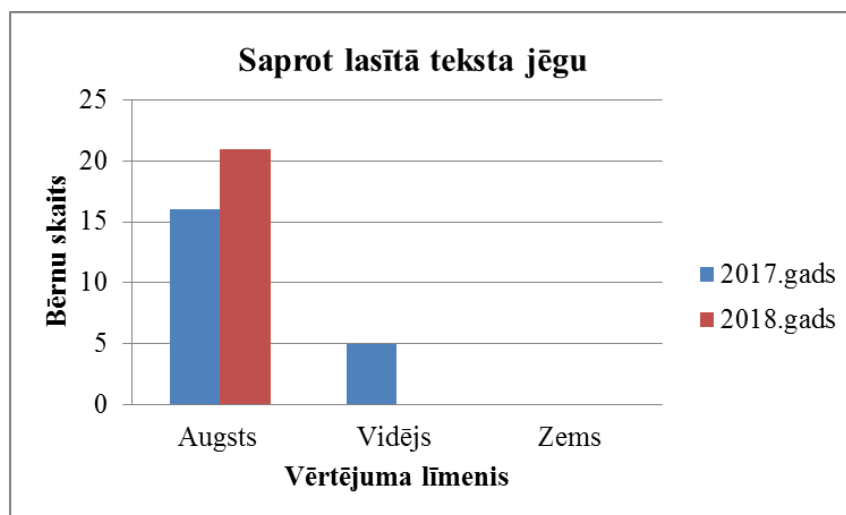
- 4) ir reizes, kad vecāki pēc tam, kad kopīgi ar bērnu ir izlasījuši kādu darbu, www.youtube.com parādot kādu multfilmu (piemēram, I. Ziedoņa „Baltā pasaka” <https://www.youtube.com/watch?v=qanmZd4Q9k0>, Aspazija „Pasaciņa” <https://www.youtube.com/watch?v=D9mJkG36OWc>, V. Plūdonis „Zaķīšu pirtiņa”);
- 5) tad lasīšana neliekoties tik garlaicīga;
- 6) mamma paslavējot, kad kaut kas tiek izlasīts;
- 7) kādreiz izlasītais kopīgi tiek uzzīmēts.

Vaicājot kādas grāmatas bērni vislabprātāk izvēlas, Dāvis teica, ka viņam patīk tās bērnu grāmatas, kuras ir vecaimammai, jo tajās esot pavisam citādāki zīmējumi kā jaunajās grāmatās un tās interesanti smaržojot. Bija bērni, kuri teica, ka lasa tās grāmatas, ko vecāki ir iedevuši vai skolotāja likusi izlasīt, bet daļa paši iet uz skolas vai pilsētas bibliotēku. Daļai bērnu ir svarīgi, ka viņi var lasīt to, kas šobrīd ir populārs, piemēram, Dž.Kinnija „Grega dienasgrāmata”, R.R. Raselas „Nikijas dienasgrāmata”, M. Bods „Lācītis Padingtons” u.c.

Bērni kā vienu no aizraujošākajām lasītprasmes veicināšanas metodēm, ko izmanto skolotāja, atzīst interaktīvās spēles ar kartiņām (sk. 14. attēlu), kur vārdi ir vai nu jāskaidro, vai to nozīmi jāmeklē vārdnīcā, vai jāveido no vārdiem teikumi. Spēlei ir vairākas versijas. Skolēnus patiesi aizauj didaktiskā spēle, kurā no burtiem, kuri uzrakstīti uz konkrēti apzīmētām kartiņām, jāveido vārdi. Bērni apgalvo, ka šādas spēles pieejams tikai izglītības iestādē, mājās nevienam tādas nav. Pārrunu laikā bērni un vecāki piekrīt, ka dažādas didaktiskās spēles ir iespējams izveidot arī pašiem, lūdzot paraugu skolotājam.

Visiem bērniem vasarā ir ārpusklases lasīšanas uzdevumi, kuri disciplinē kā bērnus, tā vecākus, lai lasītprasme pa vasaru nepaliek novārtā. Bērni atklāj, ka ārpusklases lasīšanai grāmatas viņi lielākoties ņem bibliotēkā, kur izrādās esot interesanti, jo bibliotekāres prot ieteikt ko vajag, ir dažādas izstādes, bērnu žurnāli un kādreiz arī pasākumi, kurus apmeklē kopā ar klasesbiedriem.

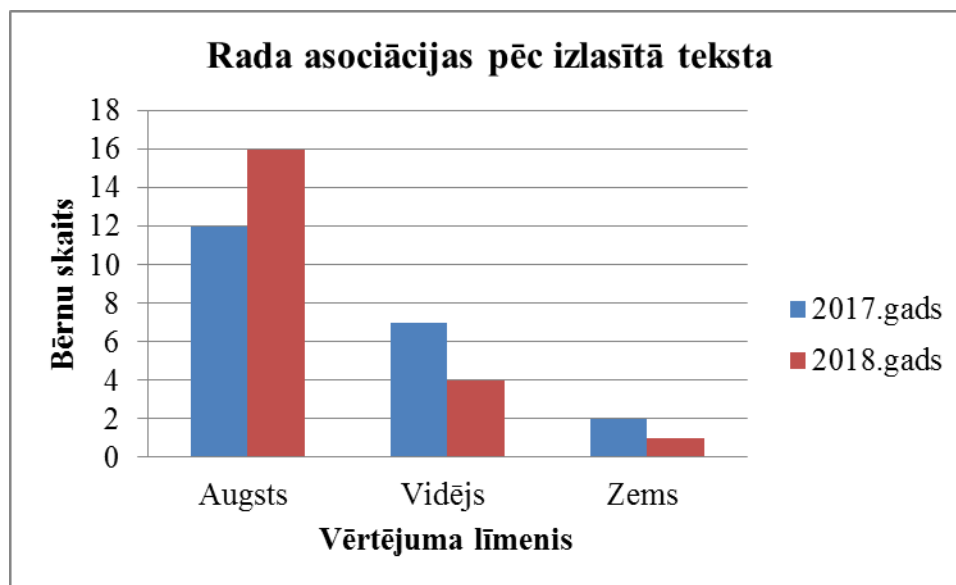
Salīdzinot 2017.gadā un 2018.gadā veiktajos pētījumos iegūtos datus, secinu, ka kopumā situācija ir uzlabojusies.

15.attēls. Kritērija „Saprot teksta jēgu” salīdzinājums pa gadiem

Gada laikā pilnīgi visi bērni ir ieguvuši prasmi izprast lasītā jēgu, spēj secīgi atstāstīt un vairs pat nav nepieciešamība izmantot uzvedinošus jautājumus, lai bērns spētu sniegt atbildes par tikko dzirdēto. Pozitīvi ir tas, ka nav bijusi tāda situācija, kad lasīto tekstu nesaprot.

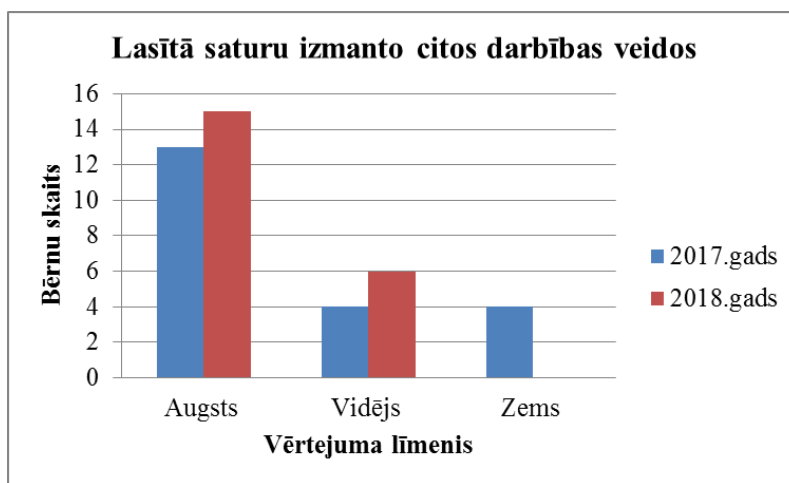
Otrs lasītprasmes pārbaudes vērtēšanas kritērijs bija tas vai bērns rada asociācijas. 16.attēlā uzskatāmi attēlots salīdzinājums pa 2 gadiem.

16. attēls. Kritērija „Rada asociācijas” salīdzinājums pa gadiem

Gada laikā ir palielinājies to bērnu skaits, kuri spēj detalizēti aprakstīt kā iztēlojas stāstu varoņus, notikuma vietas. Salīdzinājumā ar 2018.gadu vairs tikai 1 bērns nerada asociācijas par izlasīto tekstu.

Trešais lasītprasmes pārbaudes kritērijs bija vai lasītā saturu bērns izmanto citos darbības veidos. Tā salīdzinājums atspoguļots 17.attēlā.

17.attēls. Kritērija „Lasītā saturu izmanto citos darbības veidos” salīdzinājums pa gadiem

Salīdzinājumā ar 2017.gadu vairs nav tādu bērnu, kuri nespētu veidot stāsta turpinājumu. Pēc iegūtajiem datiem secinu, ka visi bērni dotajā brīdī sacer, fantazē vai dzirdēto papildina ar vienkāršiem teikumiem.

Secinu, ka mana iepriekšēja darbība – sarunas ar pedagogu, pārrunas ar vecākiem, ieteikumi lasītprasmes veicināšanai, konkrēto metožu izvēle - ir sekmējusi rezultātu uzlabošanos. Lasītprasmes pilnveides nolūkos iesaku vecākiem turpināt sadarboties ar izglītības iestādi, aktīvi interesēties par sava bērna sekmēm un līdzdarboties lasītprasmes attīstīšanā.

Uzskatu, ka pētījuma hipotēze - bērniem pilnveidosies jēgpilna lasītprasme, ja pedagogi un vecāki zinās jēgpilnas lasītprasmes apguves pamatnosacījumus, tos ievēros aktīvi sadarbojoties - ir pierādīta.

Secinājumi

1. Lasītprasmes apguve ir pamats sekmīgam turamākajam izglītības procesam.
2. Lasīšana nav ģenētiski iedzimta, šī prasme ir jāapgūst un jāpilnveido.
3. Lasīšana ir sarežģīts process, jo tajā notiek cilvēka psihisko procesu attīstīšana, vārdu nozīmju uztveršana, jēdzieniskās saiknes saskatīšana, sapratne un izpratne, lasītā analītisks vērtējums.
4. Lai bērna lasītprasme būtu veiksmīga, pieaugušajam jābūt zināšanām par lasītprasmes apmācības pieejām, to priekšrocībām un trūkumiem.
5. Lasītprasmes apgūvē būtiska ir motivācija, ko var panākt izvēloties pareizu lasītprasmes apguves pieeju.
6. Ir divas lasītprasmes pieejas - analītiskā un veseluma. Analītiskās pieejas pielietošanā ir vairāku gadu desmitu pieredze, savukārt veseluma pieeja nav tik plaši izplatīta.
7. Analītiski sintezējošajai lasītprasmes pieejai ir vairāk trūkumu kā priekšrocību, jo tā nesniedz bērnam pilnvērtīgu izpratni par vārdu, bieži bērns saburtotajiem vārdiem neizprot jēgu.
8. Izmantojot analītisko pieeju bieži vien bērns iegūst nepatiku pret lasīšanas apguvi.
9. Veseluma jeb holistiskā pieeja ir humānās pedagogijas viens no pamatelementiem.
10. Lasītprasmes apgūšana ir jēgpilna, ja tiek izmantota veseluma pieeja, jo tā paredz, ka pieaugušais izmanto bērnam saprotamus tekstus, kuri atbilst vecumposmam, bērna interesēm un spējām.
11. Jēgpilna lasītprasme, atbilstoši cilvēka uztveres nosacījumiem ir veseluma pieeja: vispirms bērns iepazīst priekšmetu, lietu, dabas objektu, utt., tad to izpēta un apgūst tā vārdu, mācoties nosaukt un lasīt.
12. Veseluma pieejas mērķi balstās sekojošās atziņās - tā ir iespēja, apgūstot burtus un vārdus, radīt asociācijas, bērns iemācās lasīt ar jēgu, prot radoši darboties ar vārdu, veidojas atbildība un pastāvība.
13. Vajadzībai apgūt lasītprasmi jābūt dabiski nepieciešamai, ievērojot bērna sensitīvos periodus. Uzskatu, ka bērns lasītprasmi jēgpilni var sākt apgūt no 5 gadu vecuma.
14. Apgūstot lasītprasmi, bērns veidojas kā personība, kurai ir izteiktas pašmācīšanās un gribas izpausmes.
15. Sekmīgai lasītprasmes apguvei būtiska ir atbilstoša sociālā un kultūras vide, kurā bērns uzturas. Vides ir dažādas – gan tā, kas ir ģimenē, gan tā, kas ir izglītības iestādē.

16. Ģimenei un savstarpējām attiecībām ir būtiska loma bērna attīstībā.
17. Sekmīga bērna lasītprasme iespējama, ja notiek ģimenes un izglītības iestādes sadarbība.
18. Ģimenes sadarbībai ar izglītības iestādi, bērna jēgpilnas lasītprasmes veicināšanā, jābūt uz savstarpēju cieņu, profesionalitāti un izpratni balstītai.
19. Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība veicina bērna attīstību, nostiprina viņa pašapziņu, aktualizē mācīšanās nepieciešamību, kas rezultējas ar labiem vai augstiem mācību sasniegumiem.
20. No ģimenes un izglītības iestādes sadarbības iegūst trīs puses – bērns, vecāks un skolotājs.
21. Skola var palīdzēt izglītot arī vecākus, sniedzot viņiem zināšanas par labāko lasītprasmes apguves pieeju.
22. Lasītprasmi var attīstīt, ja notiek regulāri vingrinājumi.
23. Lasīšanai ir jātagādā prieks, tādēļ visām iesaistītajām pusēm – bērnam, vecākam un pedagogam ir jāatrod bērna personībai pareizākā pieeja lasītprasmes apgūvē.
24. Lielākā daļa respondent uzskata, ka lasīšana ir viens no veiksmīgas izglītības pamatiem.
25. Aptauja parādīja, ka tie vecāki, kuri paši interesējas par sava bērna attīstības līmeni, sekmēm un iespējām kaut ko uzlabot, ir zinošāki arī jautājumā par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem.
26. Kā arī anketas rezultāti liecina par to, ka tie bērni, kuru vecāki savam bērnam priekšā lasa katru vakaru vai bieži, daudz ātrāk izrāda interesi par burtu apguvi un lasīšanu.
27. Izglītības iestādes piedāvā dažādas sadarbības formas.
28. Liela daļa vecāku kā sev tīkamāko sadarbības formu ar izglītības iestādi uzskata individuālas pārrunas ar skolotāju.
29. Izglītības iestādēs, lai pilnveidotu sadarbību ar vecākiem tiek organizēti dažādi pasākumi, un skolotājas atzīst, ka visefektīvāk strādā individuālas pārrunas, nevis sapulces, kursi vai lekcijas.
30. Ir situācijas, kad vienā ģimenē, izmantojot līdzīgas metodes lasītprasmes apgūvē, bērnu attīstības līmenis atšķiras.
31. Vecākiem, kuri izprot, ko sniedz lasīšana cilvēka dzīvē, arī bērni ar lielāku interesi un agrāk uzsāk burtu un lasīšanas apguvi.
32. Ir vecāki, kuri nezina, ka ir lasītprasmes veicināšanas metodes. Līdz ar to nespēj arī palīdzēt saviem bērniem veiksmīgāk to apgūt.
33. Daļa vecāku neinteresējas pa savu bērnu attīstību, tai skaitā lasītprasmes attīstību.

34. Pedagogi savu darbu veic apzinīgi, uzskatu, ka izglītības iestādēs lasītprasmes veicināšanas paņēmieni ir izstrādāti un tiek pielietoti labi.
35. Sarunas ar pedagogu, pārrunas ar vecākiem, ieteikumi lasītprasmes veicināšanai, konkrēto metožu izvēle - ir sekmējusi lasītprasmes rezultātu uzlabošanos.

Priekšlikumi

Pēc veiktā praktiskā pētījuma izdarītajiem secinājumiem, izsaku sekojošus ieteikumus pedagogiem un vecākiem:

1. vecākiem jāturpina papildināt savas zināšanas par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem/metodēm, jo tas palīdz bērna attīstībā;
2. tā kā mēdz būt situācijas, kad vienā ģimenē, izmantojot līdzīgas metodes lasītprasmes apguvē, bērnu attīstības līmeņi atšķiras, aicinu vecākus būt izprotošiem un neradītu bērniem emocionālu negatīvu pārdzīvojumu, lai viņi nezaudētu pozitīvu attieksmi pret lasīšanu, bet meklēt citu pieeju, metodi, kas veicinātu bērna lasītprasmi;
3. atbilstoši katram bērna personībai, meklēt tieši viņam vispiemērotāko pieeju lasītprasmes veicināšanai;
4. vecākiem ar savu piemēru – lasot grāmatas pašiem un bērniem priekšā, avīzes, žurnālus, apmeklējot bibliotēkas, ir jārāda, ka lasīšanai ir ļoti liela nozīme cilvēka dzīvē;
5. vecākiem pašiem jāizrāda interese par sava bērna attīstības līmeni tai skaitā lasītprasmi;
6. izglītības iestāžu pedagogiem un metodiķiem no esošās bagātīgās metodiskās bāzes izvēlēties bērnu konkrētajam vecumposmam saistošus lasītprasmes veicināšanas paņēmienus/didaktiskās spēles;
7. pirmsskolas izglītības iestādei vairāk jāinformē, jāiepazīstina vecākus par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem;
8. vecākiem būt atvērtākiem, atbalstošākiem sadarbībai ar izglītības iestādi;
9. izglītības iestādēm ņemt vērā to, kādas sadarbības metodes vecākiem šķiet vispieņemamākās un vairāk rīkot individuālas pārrunas, nevis sapulces, kursus vai lekcijas;
10. iesaistītajām pusēm cieņpilni izturēties vienam pret otra ieteikumiem, piedāvājumiem lasītprasmes pilnveides sekmēšanai;
11. sākumskolas pedagogiem turpināt veiksmīgi sadaroties ar skolēnu vecākiem, lai turpinātu pilnveidotu lasītprasmes iemaņas;
12. radīt lasīšanai labvēlīgu vidi gan izglītības iestādē, gan mājās;
13. regulāri vingrināties lasīt;
14. meklēt un uzturēt bērna motivāciju lasīt.

Literatūras un avotu saraksts

1. Anspoka, Z. (2008.) *Latviešu valodas didaktika 1.-4.,klasei*. R.: RaKa, 474 lpp.
2. Auziņa, U. (2014.) *Kas ir laba lasītprasme un kā to sākt veidot?* // <http://latviansonline.com/>, 10.04.2014.
3. Braše, L. (2010.) *Ģimenes loma skolēnu socializācijā*. R.: RaKa, 133 lpp.
4. Fišers, R. (2005.) *Mācīsim bērniem domāt*. R.: RaKa, 325 lpp.
5. Geidzs, N.L., Berliners D.C. (1998.) *Pedagoģiskā psiholoģija*. R.: Zvaigzne ABC, 662 lpp.
6. Karpova, Ā. (2006.) *Ģimenes psiholoģija*. R.: RaKa, 445 lpp.
7. Lieģeniece, D. (1992.) *Bērns pasaulē - pasaule bērnam*. R.: Zvaigzne, 132 lpp.
8. Lieģeniece, D. (1999.) *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. R.: RaKa, 262 lpp.
9. Lieģeniece, D., Nazarova, I. (1999.) *Veseluma pieeja valodas apgūvē*. Rīga: RaKa, 112 lpp.
10. Penaks, D. (1999.) *Kā romāns*. R.: Omia Mea, 211 lpp.
11. Ptičkina, Ā. *Kā mācīsim bērnus lasīt un rakstīt*. R.: Zvaigzne ABC, 72 lpp.
12. Purmale, R. (2005) *Holliskā pieeja lasītprasmes apgūvē*. // *Psiholoģijas pasaule*. 2005/09, 10.-15.lpp.
13. Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Blinkena, A. (2000.) *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. R.: Zvaigzne ABC, 248 lpp.
14. Students, J. A. (1998.) *Vispārīgā pedagogija. II daļa*. R.: RaKa, 224 lpp.
15. Svence, G. (1999.) *Attīstības psiholoģija*. R.: Zvaigzne ABC, 159 lpp.
16. Špona, A. (2006.) *Audzināšanas process teorijā un praksē*. R.: RaKa, 211 lpp.
17. Špona, A., Čamane, I. (2009), *Audzināšana. Pašaudzināšana*. R.: RaKa, 260 lpp.
18. Šteiners, R. (2000.) *Vispārējā cilvēkmācība kā pedagogijas pamats*. R.: RaKa
19. Vecgrāve, A. (1996.) *Kā man saprast savu bērnu*. R.: Zvaigzne ABC, 187 lpp.
20. Vigotskis, L. (2002.) *Domāšana un runa*. Rīga: Elve, 392 lpp.
21. Zvirbule, A. (2004.) *Kultūrvides izglītība*, R.: RaKa, 122 lpp.
22. Žogla, I. (2001.) *Didaktikas teorētiskie pamati*. R.: RaKa, 275 lpp.
23. Adams, M., Eidlitz M., Johanson B. (2000) *Teaching children to read: An evidence-based assesment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction*. Report of the National Reading Panel. Washington DC : Nacional Institutes of Child Health and Human Development, 435 p.
24. A new Framework for Assesment. (1999) *Measuring student knowledge and skills*. OECD

25. Perkin, U.B. (1993.) *Reading for understanding an Empirical Contribution to the Metacognition of Reading Comprehension*. Lincoping, 315 p.
26. Osewalt G. (2014.) *6 Tips to helping your Child Improve Reading Comprehension*. Retrived from <https://www.understood.org/en/school-learning/partnering-with-childs-school/>
27. *Improve Reading comprehension*. Retrieved from <http://www.scholastic.com/parents/>
28. Reading Rockets. *Reading tips for parents*. Retrived form <http://www.readingrockets.org/article/reading-tips-parents-preschoolers>
29. RPIVA (2006), Zinātnisko rakstu krājums. *Izglītības iestāžu mācību vide: problēmas un risinājumi*, 150 lpp. Pieejams <http://www.lvg.lv/upload/Konference/materiali/2006.pdf>
30. Bērnu un ģimenes lietu ministrijas projekts “Bērnām draudzīga skola”. <http://www.lvg.lv/section/top/vide-skola-radosuma-pamats/209/>
31. K. Robinson. (2006) *Do schools kill creativity?*
http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity
32. VISC (2014), Metodiskie ieteikumi skolotājiem. *Vienota runas un rakstu sistēma pamatizglītības 1.–4.klasē*
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vien_run_rakst_sist_1_4_klasei.pdf

Pielikumi

E. Blaitona pasakas "Slavenais pīlēns Tims" teksta fragments.

Melnītis redzēja, ka lapsa tuvojas pļavai. Grozā nabaga Tims aizraudamies pēkšķēja:

- Palīgā! Palīgā!

- Es tevi izglābšu, Tim! – Melnītis iesaucās. Viņš drāzās pa pagalmu šurpu turpu. Kaut taču sastaptu kādu! Neviena nav – pagalms tukšs. Ko nu darīt?

Beidzot viņš ieraudzīja trusīti Lapīti. Bet, tikko Melnītis tam ieteicās par lapsu, trusītis vienā mirklī noslēpās aliņā.

- Sameklē pīli Dilliju! – trusītis, beidzot juzdamies drošībā, no aliņas sacīja. – Pasaki viņai, kas noticis.

Melnītis saskatīja Dilliju dīķmalā, kur viņa plunčājās ar pārējiem pīlēniem.

Melnītis skrēja uz dīķi.

- Ātrāk, ātrāk! – Melnītis uzsauca. – Lapsa nes projām Timu! Tims noslēpās grozā, bet lapsa viņu atrada un tagad nes prom ar visu grozu. Es dzirdēju, ka Tims iekšā pēkšķ. Ko lai mēs darām?

- Uz kuriem lapsa aizgāja? – Dillija, šausmu pārņemta noprasīja. – Saki ātrāk!

- Lūk, viņa! Redzat? Tur tālu projām! – Melnītis rādīja.

- Gan es viņu panākšu, - pīle iesaucās.

- Nē, jūs lapsu nenoķersiet, - Melnītis nopūtās. – Viņa taču skrien daudz ātrāk par jums. Bet ja nu jūs varētu mesties peldus?

Kurpnieks un viņa palīgi.

Reiz dzīvoja kāds nabadzīgs kurpnieks, kam lāgā darbs negāja no rokas. Kādu vakaru viņš sagrieza ādas diviem pāriem kurpju un, gulēt iedams, nodomāja: „Kaut bijis kāds palīgs, kas pa nakti tās pašuj!” Un – tavu brīnumu! – otrā rītā kurpes jau gatavas, pie tam glītas, ka kurpnieks tās bez grūtībām pārdeva.

Vakarā viņš atkal sagrieza ādas diviem pāriem kurpju un no rīta kurpes atrada pašūtas. Nu viņš tā darīja katru vakaru un no rīta allaž atrada kurpes gatavas.

Nepagāja ilgs laiks, un kurpnieks jau tika vaļā no savas nabadzības. Bet jāteic, ka kurpniekam bija ziņkārīga un nenovīdīga sieva. Viņa pierunāja vīru izdibināt, kas viņam palīdz šūt. Kādu nakti abi palika nomodā un mēness gaismā ieraudzīja ierodamies divus mazus vīriņus. Tie aši apsēdās pie kurpnieka galda un – viens redzējiens – pašuva katrs savu pāri un aizgāja.

- Vadzi, vīrs, - tad sieva sacīja, - šovakar tu sagriez vairākiem pāriem. Gan čaklie palīgi pa nakti pašūs. Tad mēs ātrāk tiksim pie bagātības.

Vīrs tā arī izdarīja. Sagrieza labi daudz ādu un salika tās rindā uz darba galda.

Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība bērna lasītprasmes attīstības sekmēšanā

N.p.k.	Jautājums	Atbilde
1.	Jūsu dzimums:	
		<i>sieviete</i>
		<i>vīrietis</i>
2.	Jūsu vecums:	
3.	Jūsu bērna vecums:	
4.	Vai bērns atpazīst burtus?	
		<i>jā</i>
		<i>nē</i>
		<i>mācās</i>
5.	Vai bērns prot lasīt?	
		<i>jā</i>
		<i>nē</i>
		<i>mācās</i>
6.	Kādā vecumā Jūsu bērns izrādīja interesi par burtu apguvi, vēlmi mācīties lasīt?	
7.	Vai Jums ir zināšanas par lasītprasmes veicināšanas paņēmieniem?	
		<i>jā</i>
		<i>nē</i>
		<i>Nezināju, ka ir lasītprasmes veicināšanas paņēmieni.</i>
8.	Kas, Jūsaprāt, ir jēgpilna lasītprasme?	
9.	Cik bieži Jūs mēdzat lasīt priekšā savam bērnam?	
		<i>Katru vakaru.</i>
		<i>Reizi nedēļā.</i>
		<i>Nelasu bērnam priekšā.</i>
		<i>Cits atbildes variants.</i>
10.	Vai Jūsu bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi?	
		<i>Jā</i>

		<i>Nē</i>
11.	Vai izglītības iestādē ir iespējams saņemt informāciju par lasītprasmes apguves paņēmieniem?	
		<i>Jā</i>
		<i>Nē</i>
		<i>Neesmu par to interesējusies/-ies.</i>
12.	Jūsu bērna skolotāja Jums sniedz informāciju par Jūsu bērna lasītprasmes attīstības līmeni, nepieciešamību to uzlabot un kā to darīt?	
		<i>Jā, skolotāja regulāri mani informē par bērna sekmēm, tai skaitā lasītprasmes attīstības līmeni.</i>
		<i>Nē, par to netieku informēta/-ts.</i>
		<i>Es pati/-s regulāri interesējos par sava bērna panākumiem izglītības procesā.</i>
		<i>Cits atbildes variants.</i>
13.	Ko, Jūsaprāt, sniedz lasītprasmes cilvēka dzīvē?	
		<i>Attīsta iztēli, radošo domāšanu.</i>
		<i>Paplašina vārdu krājumu.</i>
		<i>Uzlabo uzmanības un koncentrēšanās spējas.</i>
		<i>Sniedz gandarījumu un prieku.</i>
		<i>Lasīšana ir viens no veiksmīgas izglītības pamatiem.</i>
		<i>Cits atbildes variants.</i>
13.	Kādus izglītības iestādes rīkotus pasākumus Jūs apmeklētu, lai vairāk uzzinātu par lasītprasmes veicināšanas metodēm:	
		<i>Kursus, lekcijas, seminārus.</i>
		<i>Piedāvā iespēju apmeklēt nodarbības/stundas.</i>
		<i>Tematiskās vecāku sapulces.</i>
		<i>Piedāvā iespēju individuāli pārrunāt vēlamu.</i>
14.	Vai Jūs regulāri apmeklējat izglītības iestādes organizētos pasākumus?	
		<i>Jā</i>
		<i>Nē</i>
		<i>Reti</i>

4.pielikums. Bērnu lasītprasmes vērtējums 2017.gada maijā

Kritēriji \ bērna vārds, vecums pētījuma veikšanas brīdī	Dāvis, 7 g.	Marta, 7 g.	Elīna, 7 g.	Rinalds, 7 g.	Leonards, 7 g.	Toms, K. 7 g.	Toms B., 7 g.	Karīna, 7 g.	Gabriela, 7 g.	Keita, 7 g.	Emīlija, 7 g.	Kristers, 6 g.	Estere, 6 g.	Sabīne, 6 g.	Madara, 6 g.	Līva, 6 g.	Marija, 6 g.	Kaspars, 6 g.	Līna, 6 g.	Evars, 6.g.	Elizabete, 7 g.	
Saprotama teksta jēga.																						
<i>Vērtējuma nosacījums:</i>																						
AUGSTS	•		•	•	•	•	•	•	•	•		•	•		•		•	•	•		•	
VIDĒJS		•									•			•		•				•		
ZEMS																						
Rada asociācijas.																						
<i>Vērtējuma nosacījums:</i>																						
AUGSTS	•			•	•		•	•	•	•					•		•	•	•		•	
VIDĒJS		•	•				•				•	•	•	•						•		
ZEMS																•					•	
Lasītā saturu izmanto citos darbības veidos.																						
<i>Vērtējuma nosacījums:</i>																						
AUGSTS	•	•		•	•		•	•	•	•					•		•	•	•		•	
VIDĒJS			•				•						•	•							•	
ZEMS											•	•				•					•	

GALVOJUMS

Es, Zane Romanova, apliecinu, ka bakalaura darbs “Ģimenes un izglītības iestādes sadarbība skolēna lasītprasmes attīstības sekmēšanā” izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Zane Romanova

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 20.11.2018.

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Bakalaura darbs izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors

Zane Romanova

Vārds, uzvārds

Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darbs zinātniskais

Lektore

Mg.paed.

Rasma Purmale

vadītājs

*Akadēmiskais
amats*

*Zinātniskais
grāds*

Vārds, uzvārds

Paraksts

Bakalaura darbs aizstāvēts

Pārbaudījumu komisijas 20__gada _____ sēdē, protokola nr. _____

Vērtējums _____
(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)